

Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet

18

IDÉSKRIFT NR 18
OM LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE
FRÅN BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET

Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet

IDÉSKRIFT NR 18

**OM LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE FRÅN
BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET**

Innehåll

1. FÖRORD OCH INLEDNING	4
Stefan Lundgren, kommunalråd i Sjöbo	8
2. ORGANISERAD BROTTSLIGHET, FINNS DET VERKLIGEN HOS OSS?	10
Smuggling av alkohol	13
Narkotika	15
Organiserade stölder och häleri	19
Illegala spel	21
Människohandel	22
Organiserat svartarbete	24
Utpressning	26
Otillåten påverkan	28
Stort fokus på mc-gäng	30
3. HUR VET MAN VAD SOM ÄR ORGANISERAD BROTTSLIGHET?	32
Hur vet vi att det är organiserad brottslighet?	36
4. HUR JOBBAR MAN I DAG MOT ORGANISERAD BROTTSLIGHET?	40
Vad görs i dag lokalt och regionalt?	43
Göteborgs kunskapscentrum mot organiserad brottslighet	43
Åke Jacobsson, kommundirektör i Göteborgs stad	45
Östergötlands arbete mot organiserad brottslighet	48
Jimmy Liljebäck, polis och initiativtagare i Östergötland	50
Erfarenheter från Danmark	53
Lokal samverkan mot organiserad brottslighet	54
Regional samverkan mot organiserad brottslighet	56
5. HUR GÖR MAN DÅ I PRAKTIKEN?	58
Börja i rätt ände	60
SARA-modellen	60
De fem i:na	61
Information	62
Ingripande	64
Implementering	66
Inblandning	67
Inverkan och processutvärdering	67
Per-Arne Nilsson, kriminalinspektör i Göteborg	68
6. HUR SKA VI ORGANISERA OSS LOKALT?	70
Samverkan med andra – ju fler kokkar... eller?	74
Sammanfattningsvis – metod och organisering	75
7. VAD GÖR BRÅ I ARBETET MOT ORGANISERAD BROTTSLIGHET	78
REFERENSER	80
BILAGA	89
TIDIGARE UTGIVNA IDÉSKRIFTER	90

DENNA RAPPORT KAN BESTÄLLAS HOS BOKHANDELN ELLER
HOS FRITZES KUNDSERVICE, 106 47 STOCKHOLM.
TELEFON 08-690 91 90 FAX 08-690 91 91
E-POST ORDER. FRITZES@NJ.SE

PRODUKTION

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET INFORMATION OCH FÖRLAG
BOX 1386
111 93 STOCKHOLM
TELEFON 08-401 87 00 FAX 08-411 90 75
E-POST INFO@BRA.SE
BRÅ PÅ INTERNET WWW.BRA.SE
FÖRFATTARE: KAJSA ELIASSON, LARS KORSELL, JOHANNA SKINNARI, ANNA KERS
FOTO: BICHO/BOTVIDSSON
OMSLAG: LARS ESSELIUS
LAYOUT: JOHANNA BLOMBERG, LAYOUTEN.SE
TRYCK: EDITA NORSTEDTS VÅSTERÅS 2009
© BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET 2009
ISBN 978-91-86027-20-9

1. Förord och inledning

I juli 2008 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag av regeringen att stödja och utveckla det lokala arbetet mot organiserad brottslighet.¹ Ett sätt att göra detta är att samla och sprida information om olika projekt och arbetsmetoder. Avsikten med idéskriften är att genom exempel inspirera till fortsatt utveckling av lokala projekt och samverkan mellan olika aktörer. Vad som särskilt lyfts fram är vikten av att ”börja i rätt ände” och att inventera de problem som finns lokalt.

I skriften presenteras kortfattat några lokala projekt mot organiserad brottslighet från både Sverige och Danmark. Några exempel på arbetsmetoder för brottsförebyggande arbete på lokal nivå beskrivs också. Flera av projekten gäller främst kriminella motorcykelgäng, men även andra problem tas upp. Här och där i idéskriften finns intervjuer med personer som delar med sig av sina erfarenheter av att arbeta lokalt mot organiserad brottslighet.

SAMVERKAN LOKALT

Bakgrunden till uppdraget från regeringen är bland annat att kriminella motorcykelgäng spridit sig över landet och två omskrivna fall av otillåten påverkan mot åklagare. Den organiserade brottsligheten upplevs bedriva sin verksamhet mer eller mindre oförskräckt och öppet. Att vända denna utveckling bedöms vara en övermäktig uppgift för enbart polisen. Hela samhället har ett ansvar för att arbeta mot den organiserade brottsligheten. Att kommuner och lokalsamhället arbetar tillsammans med polis och lokala myndigheter i det brottsförebyggande arbetet är något som gett resultat utomlands och ett ökat samarbete föreslås nu även i Sverige. Rent konkret betyder det ökad samverkan mellan kommuner, polis, berörda myndigheter, det lokala näringslivet och i vissa fall frivilligorganisationer. Förutom förutsättningar för en bättre fungerande brottsbekämpning, innebär en samverkan över myndighets- och organisationsgränser dessutom

1) Ju2008/6010/KRIM.

en tydlig markering av att lokalsamhället inte accepterar organiserad brottslighet.

INSPIRERA TILL LOKALT ARBETE

Det finns dock stora skillnader mellan Sveriges kommuner, både vad gäller storlek, struktur och problem med organiserad brottslighet. Det innebär att strategier för samverkan mot den organiserade brottsligheten på lokal nivå måste utformas så att de specifika kommunala förutsättningarna och problemen får genomslag. Den här idéskriften innehåller därför uppslag till hur kommuner och andra aktörer kan inleda ett sådant samverkansarbete. Idéskriften kan inte presentera några färdiga standardlösningar, något som dessutom skulle vara svårt att tillämpa på den diversifierade kommunsektorn, utan syftar till att uppmärksamma betydelsen av arbetet på den lokala nivån.

ÖKA KUNSKAPEN KRING ORGANISERAD BROTTSLIGHET

Organiserad brottslighet är en svårdefinierad företeelse och rymmer många dimensioner. Samtidigt som den är internationell är den även lokal till sin natur. Avsikten med idéskriften är att ge dem som arbetar med organiserad brottslighet på lokal nivå, såväl inom kommunerna och polisen som inom det lokala näringslivet eller lokala frivilligorganisationer, mer kunskap om organiserad brottslighet och åtgärder på lokal nivå. Därför finns ett avsnitt om vad organiserad brottslighet egentligen är och hur en i grunden global kriminalitet ändå sätter påtagliga avtryck på lokal nivå.

De brottsförebyggande projekt som presenteras i skriften ska främst ses som inspirationskällor. Inget av projekten som presenteras i texten är vetenskapligt utvärderat. Brå vill därför understryka vikten av att framtida åtgärder bör utformas så att en vetenskaplig utvärdering av åtgärderna kan ske. Detta för att öka möjligheterna till kunskapsinhämtning och i förlängningen även möjligheterna att avgöra vilka åtgärder som bör rekommenderas.

HUR HAR IDÉSKRIFTEN TAGITS FRAM?

Idéskriftens författare är utredaren Kajsa Eliasson, utredaren Johanna Skinnari och juristen Anna Kers under ledning av jur. dr Lars Korsell, samtliga vid Brå:s enhet för forskning om ekonomisk och organiserad brottslighet. Idéskriften har vetenskapligt granskats av professor Sven-Åke Lindgren vid Sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Tack till enhetschefen Lars Alexandersson, skribenten Per Alvant, samordningschefen Erik Grevholm, utredaren Anita Heber och enhetsrådet Daniel Vesterhav som läst och kommenterat manus.

Stockholm i januari 2009

Jan Andersson
Generaldirektör

Lars Korsell
Enhetschef

Stefan Lundgren, kommunalråd i Sjöbo:

Hur började arbetet mot organiserad brottslighet i Sjöbo?

– Vi hade problem med kriminella motorcykelgång som genom bulvaner skaffade sig lokaler i kommunen. En lokal blev nästan som ett minidisco och lockade till sig ungdomar och det kändes inte bra. Några journalister hade också blivit hotade av de kriminella gängen som inte gillade hur de beskrevs i media.

Vad gjorde ni från kommunens sida?

– Vi har ett väldigt bra lokalt brottsförebyggande råd här som vi diskuterade med, tillsammans med polisen. Vad kunde vi göra från våra olika håll för att få bort gängen? Från kommunens sida kunde vi till exempel titta på sådant som brandsäkerhet tillsammans med Räddningstjänsten och vad lokalen egentligen får användas till. Vi punktmarkerade gänget från alla håll, både från polis och civilsamhälle, så att säga. Då flyttade de. När de etablerade sig i en annan del av kommunen gjorde vi på samma sätt där, och då gick det snabbare att få bort dem.

Vi gick ut med ett stort namnupprop i tidningarna här nere för att visa att vi stod eniga mot den här sortens kriminalitet. Det gav stort stöd hos befolkningen och även polisen upplevde att det gav dem ökat stöd.

Har det funnits några speciella svårigheter?

– Något som är särskilt svårt från kommunens sida är ställningstagandet när, och om, man ska gå in och köpa en fastighet för att den inte ska hamna i orätta händer. Hur motiverar jag för mina invånare att jag köpte det här huset, om jag nu gör det?

Vad tycker du har varit särskilt lyckat?

– Att man har hittat samarbetsvägarna och kunnat arbeta snabbt och effektivt med polisen och till exempel Skatteverket. Dessutom har lokalbefolkningen varit väldigt positiv till arbetet, vi har fått stort

stöd i insändare och via telefon. Det gör att man känner sig stärkt. Nu har vi inte de här problemen längre men det är viktigt att hela tiden ha beredskapen och veta hur man punktmarkerar om det skulle behövas.

Har du några råd till andra som vill arbeta mot organiserad brottslighet på lokal nivå?

– För den enskilde fastighetsägaren är det ju viktigt att man tar juridiska kontakter så att man har både lagen och rätten på sin sida. Om man har blivit felaktigt utnyttjad i hyressituationen är det viktigt att man inte tiger still. Det är viktigt att inte dra sig för att anmäla. Man kan anmäla till Räddningstjänsten eller miljö- och byggnadsnämnden. De kan belägga huset med nyttjandeförbud och är det säkerhetsmässigt ohållbart kan de sätta in vissa sanktioner som kan leda till förbud att använda fastigheten. Alltsammans samtidigt som polisen gör så kallade punktmarkeringar mot gängen. Är det så att man också kan få med media på det här är det ju en styrka.

2. Organiserad brottslighet, finns det verkligen hos oss?

Organiserad brottslighet är beroende av lokala marknader. Det betyder att det lokala brottsförebyggande arbetet kan bedrivas även mot denna kriminalitet.

Organiserad brottslighet – begreppet för tankarna till något skrämmande, stort och avlägset.² I medier och populärkultur framställs organiserad brottslighet ofta som internationella, välorganiserade nätverk av kriminella och inflytelserika intressen som styr och ställer på säkert avstånd från det svenska rättsväsendet.³ Den organiserade brottsligheten upplevs inte beröra vanliga människor och många har nog ha svårt att tänka sig att organiserad brottslighet skulle kunna finnas på deras hemort, i deras egen kommun.

Bilden av den organiserade brottsligheten som omfattande, global och avlägsen medför lätt en känsla av maktlöshet; av att insatser främst bör koncentreras till nationell eller kanske till och med internationell nivå. I själva verket är den organiserade brottsligheten inte särskilt avlägsen. Den finns här och nu.⁴ Till följd av sitt beroende av lokala marknader består den av personer som agerar i lokalsamhället.⁵ Skrapar man på ytan på de brott som begås lokalt visar sig de ibland vara resultat av eller en del av den organiserade brottsligheten.⁶ Det innebär att arbetet mot den organiserade brottsligheten inte enbart bör bedrivas genom nationella och internationella handlingsplaner och insatser. Genom ökad medvetenhet, aktivitet och organisering på den lokala nivån kan man även här bidra till att bekämpa och förebygga den organiserade brottsligheten.

2) Levi och Maguire 2004.

3) Cressey 1979; Castells 2000.

4) Jacobs 1999.

5) Korsell 2006; Brå 2007:7.

6) Fijnaut m. fl. 1998.

I det här kapitlet ges exempel på hur organiserad brottslighet ser ut, vilka olika brottstyper begreppet kan rymma och var de lokala aktörerna kan arbeta mot dessa brottstyper. Exempel på olika relevanta lokala aktörer och på arenor där brotten kan upptäckas presenteras i faktarutor invid varje brottstyp.

AGERA LOKALT MOT NÅGOT GLOBALT?

Vad kan göras lokalt mot en organiserad brottslighet som ofta till och med är global?

Det lokala engagemanget mot brottsligheten har hittills ofta varit inriktat mot vardagsbrott med en tydlig lokal förankring; ungdomar som klottrar eller skadar egendom, bråk på torget en lördagskväll och cyklar som stjäls. Det är brott som är enkla att upptäcka, kända av de flesta och där brottsoffer vänder sig till polisen med anmälan.

När justitieministern och Brå nu börjar tala om lokala åtgärder mot organiserad brottslighet känns kanske avståndet stort till den kriminalitet som kommuner och andra aktörer brukar hantera. Trots allt är organiserad brottslighet en kriminalitet med internationella förgreningar. Ganska långt från klotter och slagsmål på offentlig plats, kan man tycka. Men är det verkligen så? Låt oss titta närmare på det globalas möte med det lokala och på några brottstyper som återfinns lokalt.

ORGANISERAD BROTTSLIGHET - EN GAMMAL FÖRETEELSE

Det finns forskare som menar att vikingarna och deras härnadståg längs främmande kuster är vår tidigaste form av ”svensk maffia”.⁷ Går vi lite längre fram i tiden brukar sjörövare och pirater räknas som föregångare till dagens kriminella gäng.⁸ Fortfarande härjar pirater på haven, men långt från svenska farvatten. På land gjorde i stället stråtrövare tillvaron osäker för resande. I dag har vi vägpirater som gör inbrott i parkerade fordon. Även slaveriet brukar hänföras till organiserad brottslighet, dessutom med tydliga internationella inslag.⁹ Före det att industrialismen skapade ett överflöd av varor och redskap lät dåtidens hälare stjäla värdefulla föremål, som sedan

7) Fahsing och Gottschalk 2008.

8) Johansen 2001.

”råkade” komma till rätta och mot ersättning återbördades till ägaren.¹⁰ Senare fick hälarerna sin roll i den organiserade brottslighetens ekonomi genom att köpa stora mängder stöldgods och föra ut det på de legala marknaderna genom olika kanaler.¹¹ Organiserad brottslighet är således inte någon ny företeelse. Inte heller gränsöverskridande kriminella nätverk.¹²

9) Fahsing och Gottschalk 2008.

10) Källman och Korsell 2007.

11) Klockars 1974; Steffensmeier 1986; Steffensmeier och Ulmer 2005.

12) Johansen 2001.

Smuggling av alkohol

Exempel på arenor där brott kan upptäckas:

- restauranger, klubbar, barer
- lastbilstransporter
- skolor, fritidsgårdar.

Aktörer som kan arbeta mot brott:

- kommunens tillsynsansvarige ¹³
- socialtjänst och alkoholhandläggare
- skolledning.

Ett klassiskt inslag inom den organiserade brottsligheten är smuggling, särskilt av alkohol.¹⁴ När restriktioner infördes för konsumtion av alkohol år 1917 och inköpen reglerades genom motboken skapades också en marknad för kriminella entreprenörer.¹⁵ På internationellt vatten pumpade fartyg från baltiska och tyska hamnar över den flytande varan från fat till plåtdunkar. Med snabba motorbåtar fördes sedan smuggelgodset in på svenskt vatten och distribuerades vidare på land för att slutligen nå konsumenterna.¹⁶

Motboken avskaffades år 1955, men höga alkoholskatter gjorde smuggling fortsatt lönsam. Enligt en färsk undersökning bland gymnasieelever i Stockholm har mer än hälften druckit smuggelsprit det senaste året¹⁷. Även andra undersökningar ger vid handen att smuggelsprit förekommer i en inte obetydlig omfattning¹⁸. Vid sidan av den småskaliga smugglingen och vidareförsäljningen, där privatpersoner missbrukar de liberala införselreglerna för ”privat bruk”, tar den organiserade brottsligheten in hela lastbilslaster med smugglad alkohol.¹⁹ Lasten lagras lokalt och distribueras sedan vidare lokalt. Det finns misstankar om att en del av denna alkohol når konsumenten-

13) Används i faktarutorna för att beteckna kommunens tillsyns- och tillståndsfunktioner.

14) Andersson 2002; Johansen 1994; Johansen 2004.

15) Björ 1985; Lenke 1985.

16) Björ 1985; Niska 1931.

17) Leifman 2008.

18) Sorad 2008.

19) Weding 2007.

terna via restauranger och barer. Smuggling av alkohol är således en gränsöverskridande brottslighet med en tydlig lokal förankring.²⁰

Brotten sker lokalt och problemen är också lokala. Det betyder att den organiserade smuglingen och distributionen också kan motverkas på lokal nivå. Kommunen kan använda sig av alkohollagens tillsyn över utskänkning av alkohol, där tjänstemännen har särskilda befogenheter. Socialtjänsten har också god kännedom om vad som sker ute i samhället. Naturliga samverkanspartner är tullen och polisen.

För samhället är en komplikation med smuggling av alkohol att åtskilliga tycker att några flaskor hit eller dit ändå är en ganska harmlös brottslighet.²¹ Det är stor skillnad mot den betydligt oförsonligare inställningen till narkotika.²² Få tänker på att även alkoholsmuggling göder den organiserade brottsligheten, liksom smuggling av tobak. En skillnad är dock att distribution av tobak är svårare att upptäcka eftersom det inte finns samma sociala spår i form av fylla, missbruk och våld.

20) Johansen 1996.

21) Johansen 1994; Niska 1931.

22) Kassman 1998.

Narkotika

Exempel på arenor där brott kan upptäckas:

- restauranger, klubbar, barer
- skolor, fritidsgårdar
- gym och träningslokaler.

Aktörer som kan arbeta mot brott:

- kommunens tillsynsansvarige
- socialtjänst och alkoholhandläggare
- idrottsförbund och gymägare.

Sedan det andra världskriget har narkotika blivit den viktigaste varan för den organiserade brottsligheten.²³ Om smuggling av alkohol är en internationell företeelse kan narkotika beskrivas som en global organiserad kriminalitet. Narkotika handlar om stora pengar²⁴. Pengarna går till en återförsäljare, som visserligen omsätter stora belopp, men inte behöver göra stora vinster. Det är många som ska dela på pengarna och utgifterna är stora.

Narkotika följer en industriell logik med odlingar, laboratorier, flygplan, båtar, kurirer, distributörer och en rad andra resurser och funktioner.²⁵ I vissa länder har narkotikaentreprenörer en betydande maktställning och kan påverka medier och politik. På andra håll finansierar narkotika lokala krig som drivs av krigsherrar.²⁶ Det går därför en röd tråd från colombianska kokainkarteller, asiatiska laboratorier, olika krigshärdar och europeiska storgrossister, till distribution och konsumtion i Sverige. Lokala insatser mot narkotikabrottsligheten får på det sättet närmast utrikespolitiska dimensioner. Om det globala kan påverka det lokala borde också det lokala kunna påverka det globala.

23) Arlacchi, 1986.

24) Brå 2007: 4.

25) Zaitch 2002; van Duyn och Levi 2005; Politie 2005.

26) Napoleoni 2006; Kaldor 2000.

I Sverige var det först på 1960-talet som narkotika på allvar började förknippas med organiserad brottslighet och fick stämpeln som ett samhällsproblem.²⁷ Sedan dess har den organiserade narkotikabrottsligheten vuxit sig stark.²⁸ Stora narkotikapartier förs in i landet av högnivådistributionärer, som är något av narkotikamarknadens generalagenter.²⁹ Narkotikan lagras och sprids sedan ned i grossistledet. På lokal och regional nivå finns mellan- eller lågnivådistributionärer, som i sin tur säljer partier vidare till detaljister, langarna som har den direkta marknadskontakten med missbrukarna. Dessutom förekommer en stor mängd andra "arbetstagare" med anknytning till själva brottet, till exempel lagerhållare, transportörer med flera.³⁰

På senare tid har även en inhemsk produktion av narkotika uppstått genom odling av cannabis.³¹ Långt från amatörers hemmaodlingar har polisen gjort beslag av vad som kan beskrivas som odling i professionell skala.³²

De som använder narkotika behöver pengar och vissa stjälar för att finansiera missbruket.³³ Mängdbrott som stöldar har därför en koppling till den organiserade narkotikabrottsligheten. Sambandet är ännu tydligare när langare även blir hälare och säljer narkotika mot betalning genom stöldgods i syfte att erbjuda goda betalningsvillkor.³⁴

Som väntat är den slutliga säljaren mest synlig. Troligen är denna känd för socialtjänsten i kommunen och även den som främst verkar på offentliga ytor som gator och torg. Därmed kommer socialtjänstlagen naturligt att vara ett viktigt redskap. Även lokala tillsyns- och tillståndsmyndigheter kan tänkas uppmärksamma problemen med narkotika vid inspektioner på klubbar och restauranger. Här kan till exempel de kommunala nämnder som utför kontroller enligt livsmedelslagen, miljö- och hälsoskyddsnämnden, komma att spela en roll. Detsamma gäller byggnadsnämnden och räddningstjänsten, vilka har att se till att bland annat kraven i plan- och bygglagen samt

27) Korsell 2006; Kassman 1998.

28) Brå 2005: 11.

29) Brå 2007:7; Vesterhav 2008.

30) Brå 2007: 4; Brå 2007:7; van Duyne m.fl. 2003.

31) Rikskriminalpolisen, kriminalpolisensheten rapport 2007:3.

32) Fahsing och Gottschalk 2008.

33) Reuter, MacCoun och Murphy 1990.

34) Brå 2007:4.

lagen om skydd mot olyckor efterlevs. Även skolan är en arena där narkotikabrott förekommer och skolledningen är därför en viktig aktör.

När lokalsamhället ska mobilisera mot den organiserade brottsligheten är utmaningen att vid sidan av missbrukarna – i egenskap av narkotikainnehavare – och langarna, försöka gå högre upp i kedjan, till åtminstone de lägre grossistleden. För att lyckas på narkotikamarknaden måste dessa grossister ha en lokal förankring och de kan inte vara helt osynliga, eftersom de bedriver en affärsmässig verksamhet på en marknad och svarar för en hel del transaktioner.³⁵ Även här kan socialtjänsten och polisen vara viktiga informationskanaler.

En kompletterande strategi mot den organiserade narkotikabrottsligheten är att motverka handeln med stöldgods, något som berörs under nästa rubrik.

35) Brå 2007:7.

Organiserade stölder och häleri

Exempel på arenor där brott kan upptäckas:

- affärer, detaljister, restauranger
- andra handsmarknaden
- omlastningscentraler.

Aktörer som kan arbeta mot brott:

- kommunens tillsynsansvarige
- branschorganisationer, företagare
- socialtjänsten.

Stölder räknas till vardagsbrotten och leder tanken till något närmast småskaligt, långt från den organiserade brottsligheten. Men när hela lastbilslaster med livsmedel försvinner eller industriområden plundras på tonvis av metall är det inte längre några småtjuvar som är i farten. Inte heller går det avyttra dessa kvantiteter av stöldgods inom tjuvarnas bekantskapskrets. Det krävs hälare med kontakter som gör att stöldgodset kan förvandlas till varor och obemärkt gå in i det legala kretsloppet.³⁶ Nyss var det de höga metallpriserna på världsmarknaden som förklarade mängden metallstölder. För att minska risken för upptäckt ”exporteras” stöldgods till andra länder samtidigt som det också förekommer en ”import”.

Även om det finns internationella dimensioner sker stölderna lokalt och stöldgodset dyker också upp lokalt. Stöldgods bjuds ofta ut på kommersiella marknader, till exempel i detaljhandel och småbutiker. Även second handmarknader av olika slag, som till exempel loppmarknader och Internetsidor är intressanta för omsättningen av varorna. Förutom de olika marknader som hälarerna kan bjuda ut sina varor på är platser och transporter på vägen dit intressanta från ett brottsförebyggande perspektiv. Stöldgodset kan behöva transporteras och lagras på olika sätt, till exempel i hemmet eller på en hyrd la-

36) Klockars 1974; Steffensmeier 1986; Steffensmeier och Ulmer 2005.

gerplats. Transportmedel, omlastningsplatser och hamnar utgör intressanta arenor för upptäckt och störning.³⁷

Lokala aktörer som kan tänkas komma i kontakt med de organiserade stölderna och häleriet kan vara kommunens kontroll- och tillståndsverksamhet, olika näringsidkare på orten och de lokala skattemyndigheterna. För att minska lastbilsstölder samverkar Vägverket med kommuner för att anordna säkra uppställningsplatser. Branschorganisationer samverkar med kommunen och polisen för att minska utsattheten för stölder.³⁸ Det är polisens uppgift i egenskap av tillsynsmyndighet att kontrollera handeln med begagnade varor och bland annat se till att näringsidkarna för bok över sina inköp av begagnade varor. Mycket tyder på att denna lokala kontroll är eftersatt.³⁹

Kännetecknade för häleri är mötet med den illegala ekonomin i form av organiserade stölder och det legala samhället i egenskap av företag och slutligen konsumenter som gör goda förtjänster på stöldgods.⁴⁰ Det är på den legala marknaden som efterfrågan på varor finns och priserna är höga, inte när tjuvar säljer till varandra eller till sina närmaste. Det legala samhället är därför inte enbart offer för stölder, utan också en diskret mottagare av stöldgods. För varje led stöldgodset passerar desto mer får det skepnaden av en legal vara, vilken som helst. För lokalsamhället är det en utmaning att ta tag i den närmast osynliga häleribrottsligheten, som även kan omfatta mer eller mindre etablerade personer.

37) Brå 2006: 6.

38) Se intervju med Per-Arne Nilsson längre fram i skriften.

39) Brå 2006: 6.

40) Brå 2006: 6.

Illegala spel

Exempel på arenor där brott kan upptäckas:

- restauranger, barer, klubbar
- svartklubbar.

Aktörer som kan arbeta mot brott:

- kommunens tillsynsansvarige
- branschorganisationer och företagare.

På det internationella planet har spel alltid förknippats med organiserad brottslighet. Går vi tillbaka till undersökningar om den organiserade brottsligheten under 1970-talet förekom illegala spel- och spritklubbar på en rad håll i landet.⁴¹ I takt med att det legala spelutbudet växte kraftigt minskade troligtvis de illegala klubbarna i antal.⁴²

På senare år har dock spel kommit tillbaka som ett vinstinslag inom den organiserade brottsligheten.⁴³ Illegala spelautomater place- ras till exempel på pizzerior, hos tobakshandlare och i andra små affärer och restauranger. Lokala aktörer och företrädare för kommunen kan upptäcka dessa, till exempel vid inspektioner och vid tillståndsgivning. Brotten kan även komma till socialtjänstens kännedom vid uppsökande verksamhet eller i arbetet med unga och missbrukare.

41) Korsell 2006.

42) Korsell 2006.

43) Brå 2008: 22.

Människohandel

Exempel på arenor där brott kan upptäckas:

- hotell, gator, parkeringar
- sexklubbar, internet
- lägenheter.

Aktörer som kan arbeta mot brott:

- branschorganisationer
- socialtjänsten
- hyresgästföreningar, fastighetsägare.

Den organiserade brottsligheten uppträder på en cynisk marknad av tillgång och efterfrågan; kriminella utnyttjar människors önskan om bättre levnadsvillkor samtidigt som den tillgodoser behovet av arbetskraft.⁴⁴ Dessa krafter bidrar till människohandel (trafficking), som innebär en förflyttning av människor från typiskt sett ekonomiskt svaga länder eller områden för att utföra arbete eller tillhandahålla sexuella tjänster någon annanstans, till exempel i Sverige.⁴⁵

Dessa människor finns att hitta på byggarbetsplatser, inom jordbruket, i restaurangkök och som städpersonal på kontor och industrier samt i hem. Vi vet inte hur många de är.⁴⁶ Till det kommer kvinnor från olika länder som är verksamma som prostituerade i Sverige.⁴⁷ De uppträder i lägenheter som människohandlarna tillhandahåller. Taxichaufförer har en förmedlande roll i koppleriverksamheten.⁴⁸

Människor utnyttjas och det sker lokalt. En av globaliseringens och den internationella kriminella ekonomins tydligaste brottstyper – trafficking – går därför att motverka i lokalsamhället. Det är efterfrågan som kan påverkas lokalt. Exploaterade män och kvinnor finns på ”riktiga arbetsplatser” i svenska kommuner. De kvinnor som säl-

44) Aas, 2007.

45) Brå 2008: 24.

46) Arbetsmarknadsdepartementet 2008. Ds 2008:7.

47) Brå 2008: 24.

48) Brå 2008: 21; Brå 2008: 24.

jer sexuella tjänster finns på lokala hotell, i vanliga lägenheter och i vissa fall även på gatan.

Arenorna där koppleri och människohandel för sexuella ändamål synliggörs kan grovt sorteras in i två typer, där kontakten tas och där tjänsten tillhandahålls. Exempel på det förra kan vara gator och torg, hotell och restaurang, annonser i medier och på Internet samt sexklubbar. Exempel på arenor där tjänsten tillhandahålls är hotellrum, lägenheter och parkerade bilar.⁴⁹ Tips från lokala aktörer har många gånger stor betydelse för att upptäcka verksamheten och till exempel socialtjänsten, som rör sig kring dessa områden nattetid, är en viktig informationskanal.

Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen och Arbetsmiljöverket är andra förvaltningar och myndigheter som i samverkan med polisen kan arbeta lokalt mot människohandel. Fler viktiga aktörer är branschorganisationer, arbetsgivarorganisationer och fackföreningar. Även frivilligorganisationer spelar en viktig roll. Det gäller både tjej- och kvinnojourer och sammanslutningar för sexmissbrukare som söker hjälp.

49) Brå 2008: 21; Brå 2008: 24.

Organiserat svartarbete

Exempel på arenor där brott kan upptäckas:

- städ-, bygg- och restaurangbranschen
- telemarketing
- bemanningsbranschen.

Aktörer som kan arbeta mot brott:

- fackförbund, Skatteverket
- arbetsgivarorganisationer
- ansvariga för upphandling.

Skattefusk genom svartarbete är ett exempel på ekonomisk brottslighet som ofta sker inom ramen för lagliga verksamheter, till exempel i ett företag eller som ”extraknäck” på fritiden för en löntagare eller företagare.⁵⁰ Men svartarbete kan ta sig mer organiserade former och dessutom involvera arbetskraft från andra länder. Den nyss lämnade beskrivningen av människohandel leder också in arbetskraft i svarta arbeten. I exempelvis byggbranschen finns entreprenörer som rekryterar svart arbetskraft och det handlar då inte om enstaka personer utan om hela bygglag. Särskilda ”fixare” ser till att fakturor upprättas för att trola bort pengar från konton till den för svartarbete nödvändiga kontantekonomin.⁵¹ Svarta vinster och löner kan sedan hamna på utländska konton och knytas till bankkort så att medlen kan användas för konsumtion i Sverige.

I det lokala arbetet mot organiserad brottslighet bör också storskaligt svartarbete ingå, för nu är vi definitivt inne på den organiserade brottslighetens territorium. Trots att svartarbetet innebär grov brottslighet, är det fortfarande det legala samhället som utgör förutsättningen för kriminaliteten. Det är långtifrån kriminella personer som anlitar byggföretag, städfirmor och andra företag som är inblandade i organiserat svartarbete. Via ”fasadbolag”, där allt ser se-

riöst ut på ytan, sluts avtal med kommuner, statliga myndigheter och näringslivet. Skattemedel och pengar från det seriösa näringslivet hamnar på detta sätt hos aktörer i den organiserade brottsligheten och den storskaliga svarta ekonomin.⁵²

På samma sätt som i exemplet med människohandel sker de svarta arbetena i lokalsamhället och det är också där som möjligheterna finns att motverka denna form av organiserad brottslighet med koppling till ekonomisk brottslighet. Bättre kontroll vid offentlig upphandling, samverkan med näringslivsorganisationer och fackförningar samt kontakter med myndigheter som Arbetsmiljöverket är exempel på lokala åtgärder.

50) Litteratur om att förebygga ekonomisk brottslighet: Korsell och Nilsson 2003; Brå 2003:1.

51) Brå 2007: 27.

52) Brå 2007:27; Brå 2008:10.

Utpressning

Utpressning kan ske var som helst i samhället och det finns därför inga givna arenor där detta förekommer. En utsatt grupp är företagare. Viktiga aktörer som kan arbeta mot detta är socialtjänsten, arbetsgivarorganisationer och brottsofferjourer.

På senare tid har flera uppgifter pekat på att utpressning är en brotts- typ som är på frammarsch. Kriminalstatistik, uppgifter från inter- vjuer, information från polisen och nyhetsförmedlingen speglar en ökning, som till och med är kraftig.⁵³ En förklaring som anges är att utpressning är en svårupptäckt brottstyp med lågt straffvärde i för- hållande till de pengar som kan drivas in.

Utpressning kan ta sig olika uttryck. Beskyddarverksamhet inne- bär att en ”försäkringspremie” måste betalas för att ”en olycka” inte ska hända.⁵⁴ Kriminella gängmedlemmar kräver betalning i form av ”bötning” som en ersättning för att någon från samma miljö har ta- lat med polisen eller vittnat inför domstol⁵⁵. Utpressning kan också ta formen av en slags reguljär ”skatt” som måste betalas löpande till kriminella. Dessvärre är vår kunskap om utpressning idag begrän- sad, men Brå planerar att genomföra en studie om problemet.

Socialtjänst och skola har en viktig funktion att motverka ut- pressning och bötning. Mycket tyder på att särskilt företagare är ut- satta för utpressning.⁵⁶ Det finns därför starka skäl för lokala nä- ringslivsorganisationer att vara lyhörda för fall av utpressning och för polisen att fördjupa sina kontakter med näringslivet.

En särskild problematik är att tydliga offer för utpressning är personer som tidigare begått fel eller brutit mot lagen. Det kan gälla företagare som anlitat svart arbetskraft, köpt in stöldgoods eller hand- lat med smuggelgoods. Poliser, kriminalvårdare eller tjänstemän kan

ha tagit emot otillbörliga ersättningar eller belöningar och på det sättet hamnat i korruptionsklistret. Dessa personer har tidigare samar- betat med den organiserade brottsligheten eller på annat sätt gjort sig sårbara. Utpressning som följer i spåren av något otillbörligt är givet- vis mycket svår att hantera. En ökad medvetenhet om problemet och att de som utsätts för utpressning inte är ensamma, kan vara en väg.⁵⁷

Den organiserade brottsligheten är således något mer än en kri- minalitet i samhällets utkanter. Det är i själva verket en del av sam- hället och en företeelse som möter andra grupper och personer.⁵⁸ Det är dessa gråzoner som är karaktäristiska för den organiserade brotts- ligheten; mötet mellan brottsligheten, det reguljära näringslivet, myndigheter och i vissa länder även medier och politiker.

53) Rikskriminalpolisen, Kriminalunderrättelsetjänsten 2007:1; Länskriminalpolisen, Polismyndigheten i Västra Götaland 2006.

54) Jacobs 1999.

55) Brå 2008:8.

56) Länskriminalpolisen, Polismyndigheten i Västra Götaland 2006.

57) Brå 2009; Johansen 2008.

58) Johansen 1996..

Otillåten påverkan

Otillåten påverkan kan också ske var som helst i samhället. Utsatta grupper är journalister, åklagare, politiker och myndighetspersoner. Aktörer som kan arbeta mot detta är fackförbund, socialtjänsten, arbetsgivarorganisationer och myndigheter i rollen som arbetsgivare.

Den organiserade brottsligheten bedriver en kriminell affärsverksamhet som pågår mer eller mindre kontinuerligt och där brotten är långt ifrån engångsföreteelser. Det finns därför starka intressen att skydda den brottsliga verksamheten genom otillåten påverkan, som är ett samlingsbegrepp för trakasserier, hot, våld, skadegörelse och olika former av korruption, allt i syfte att påverka.⁵⁹

På det internationella planet har särskilt olika former av korruption lyfts fram som ett sätt för den organiserade brottsligheten att ta tillvara sina intressen.⁶⁰ Till detta kommer de andra formerna av otillåten påverkan. Vad som sker utanför landets gränser förekommer också i Sverige. Det är åtskilliga personer som den organiserade brottsligheten har intresse av att påverka: Tullare kan förmås att lämna information om hur tullkontrollen är inrättad.⁶¹ Poliser kan sitta inne med uppgifter om planerade tillslag. Brottsoffer, medbrottslingar och vittnen kan påverkas att inte samarbeta med myndigheterna.⁶² Myndighetspersoner som kommunala alkoholhandläggare och andra tjänstemän med tillsynsuppgifter kan ”övertalas” att titta åt andra hållet eller fatta ett för gärningspersonerna fördelaktigt beslut.⁶³

Tidigare har utpressning beskrivits som en särskild form av otillåten påverkan där syftet är att påtryckningarna ska tjäna som en regelrätt inkomstkälla. Utmärkande för den organiserade brottsligheten är att den har vilja och förmåga att använda alla typer av på-

verkan. Ofta väljs trakasserier och subtila hot, som rättsväsendet har svårt att hantera eftersom gärningarna inte behöver vara straffbara.⁶⁴ De subtila påverkansformerna kan få negativa spridningseffekter i form av att även kollegor undviker att göra vissa kontroller och ingripanden mot aktiva påverkare- och bör därför tas på stort allvar. Den organiserade brottsligheten förefaller också vara tämligen aktiv när det gäller olika former av korruption, särskilt vänskapskorruption, som är särskilt svårt att upptäcka.⁶⁵

För myndigheter och förvaltningar har Brå tagit fram en handbok avseende otillåten påverkan. Den finns också på en särskild hemsida (www.hotpajobbet.se).⁶⁶ Det gäller både att förebygga, agera när det sker och ta till efteråtgärder när det inträffat. Åtskilliga myndigheter arbetar också aktivt för att motverka otillåten påverkan. På många håll finns särskilda stödinsatser för att stärka brottsoffer och vittnen att våga träda fram, anmäla brott och vittna i domstol⁶⁷.

59) Brå 2005: 18; Brå 2007:21; Brå 2008:8.

60) Ruggiero 1996.

61) Brå 2005:18 Korsell 2007.

62) Brå 2008:8.

63) Brå 2007:21.

64) Brå 2005:18.

65) Korsell 2007; Brå 2009 kommande.

66) Brå 2007.

67) Se t.ex. http://www.polisen.se/mediaarchive/1692/5536/39188/6865789/projekt_beskrivning1101.pdf

Stort fokus på mc-gäng

**De kriminella mc-gängen kan inte sägas vara verk-
samma inom någon specifik arena. Medlemmar
i gängen kan vara inblandade i de olika sorters brott
som beskrivits ovan.**

I dag är det många som sätter likhetstecken mellan så kallade kriminella mc-gäng och organiserad brottslighet. Mc-gängen i Sverige har vuxit kraftigt i antal sedan 1990-talet och sprider sig nu till en rad platser på landsorten och i mindre städer⁶⁸. Då vissa gäng, eller snarare vissa medlemmar, lagt stor vikt vid att skapa ett dåligt rykte som är knutet till västar, emblem och liknande, kan oro och rädsla uppstå där mc-gäng förekommer eller riskerar att etableras⁶⁹.

Frågan är dock hur involverade mc-gängen är i kriminalitet, särskilt organiserad brottslighet. Brå har inte studerat gängens brottslighet på senare tid, men i studier om exempelvis organiserad narkotikabrottslighet är inte hela mc-gäng synliga, utan enskilda medlemmar ingår i nätverk med personer utanför gängen.⁷⁰ Brå:s bild är därmed att enskilda mc-gängsmedlemmar kan vara involverade i organiserad brottslighet, i synnerhet när det gäller indrivning eller otillåten påverkan.⁷¹ Av vikt för aktörer som vill motverka organiserad brottslighet i lokalsamhället blir därmed att avgöra vilka personer som är knutna till det lokala problemet. Oavsett om de tillhör gäng med någon beteckning eller mindre synliga kriminella nätverk.

En rimlig förklaring till att flera av de projekt som nämns i denna idéskrift riktas mot kriminella mc-gäng är att de varit tydligt etablerade i lokalsamhället och har klubblokaler på orten. Det betyder också att de går att motverka lokalt. I själva verket är de betydligt mer synliga än andra kriminella som behandlas i denna idéskrift. Kännetecknande för den organiserade brottsligheten är annars diskretion. Mc-gäng blir därför ett otypiskt exempel genom sin synlig-

het. Att mc-gängen och deras verksamhet är så pass synliga innebär att de kan ha stor effekt på allmänhetens upplevelse av säkerhet och tilltro till rättssystemet. Att motverka gängens systemhotande effekt på allmänheten är därför av stor vikt.

68) Hilldén 2006.

69) Brå 2009 kommande; Paladin Press, 1992; Brå 2008: 8.

70) Brå 2005: 11; Brå 2007:4; Brå 2007:7.

71) Brå 2007:4; Brå 2009, kommande.

3. Hur vet man vad som är organiserad brottslighet?

Frågan i rubriken är i högsta grad relevant. Det finns inget enkelt svar. Det finns över 100 definitioner av fenomenet och det är dessutom sällan den organiserade brottsligheten uppträder som särskilt organiserad.⁷² Någon forskare har till och med konstaterat att en lämpligare beteckning är ”disorganized crime”.⁷³ De brott som beskrevs i förra avsnittet kan ofta se ut som ”vardagsbrottslighet” och på lokal nivå kan det vara svårt att se om det är del av något större. Vill man arbeta mot organiserad brottslighet på lokal nivå är det frågor att fundera över. I de kommande avsnitten diskuteras därför definitioner och hur och om man på det lokala planet kan veta vad som verkligen är organiserad brottslighet.

Det finns inte någon vedertagen svensk definition av organiserad brottslighet. En del myndigheter brukar dock referera till en definition som EU använder. Den innehåller elva punkter som kännetecknar begreppet organiserad brottslighet, alla kriterier behöver dock inte vara uppfyllda.⁷⁴

Det innebär att det finns en *kriminell verksamhet*, en kontinuitet. Den kriminella verksamhetens syfte är *ekonomiskt*, att tjäna pengar, det är helt överskuggande. Vissa brott kan dock tjäna syftet att uppnå *makt* eller visa styrka, vilket i grunden kan ha ekonomiska motiv. För att verksamheten ska bli framgångsrik krävs *planläggning*, organisation och *koordinering* av förhållandevis komplexa aktiviteter.⁷⁵ Det ställer i sin tur krav på *arbetsdelning*.

Larsson, som nyligen kommit ut med en bok om den organiserade brottsligheten i Norge, anser att det går att dela in denna kriminalitet i två huvudkategorier. Den ena kallar han ”broderskap” och

72) www.organized-crime.de

73) Reuter 1983.

74) EU:s definitionsmodell finns i bilaga 1

75) Ruggiero 1996.

Bli inte fånge i definitionen av organiserad brottslighet. Låt i stället det lokala arbetet mot organiserad brottslighet rikta in sig mot de brottstyper och arenor där organiserad brottslighet typiskt sett förekommer. Ju närmare samarbete med polisen och dess kriminalunderrättelsetjänst, desto större kan precisionen bli att motverka organiserad brottslighet.

den andra ”ad hoc-grupper”. Broderskapet kännetecknas av att personer går in i en grupp med stark tillhörighet. Identitet är viktigt för gruppen, även begrepp som ära. Följaktligen har de också lätt att ta till våld mot dem som uppfattas som ett hot. Sådana gäng finns också på svensk mark, till exempel vissa förortsgäng.

Ad hoc-grupperna, som denna idéskrift mest handlar om, tänker mest på affärerna och i projektform genomförs kriminella operationer. Grupperna är flexibla och begrepp som ära och identitet är mindre viktigt. Dessa grupper är obenägna att ta till våld eftersom det inte gynnar affärsverksamheten.⁷⁶

BRÅ:S BESKRIVNING

Brå har utifrån forskning om svenska förhållanden utarbetat en något annorlunda beskrivning där följande tre punkter lyfts fram:⁷⁷

- Det rör sig om nätverksbaserad vinstinriktad brottslig verksamhet i projektform där gärningspersonerna har vilja och förmåga att skydda och underlätta brottsligheten genom otillåten påverkan (trakasserier, hot, våld och korruption).
- Inom ”projekten”, som avlöser varandra, finns en arbetsordning och flexibilitet som innebär att medarbetare går in och ut ur projekten.
- Verksamheten bedrivs som regel diskret, men kan ibland ta sig uttryck i synliga gäng med ett utmanande beteende, symboler och maktanspråk.

Det karaktäristiska för organiserad brottslighet är själva processen hur brott begås, inte en specifik typ av brott eller gärningsperson.⁷⁸ Det finns alltså inte några specifika ”organiserade” brott utan enbart brott som sker inom ramen för en organiserad och nätverksbaserad brottslighet. Det innebär att alla möjliga brott kan vara organiserade vid närmare undersökning, till exempel stöld, och att brott som ofta hänförs till organiserad brottslighet, som koppleri, grova narkotikabrott och utpressning, inte behöver ha någon koppling till organiserad brottslighet utan kan begås av enskilda kriminella.

En grundläggande förutsättning är således att brotten ska begås

76) Larsson 2008.

77) Korsell, Skinnari och Vesterhav 2008.

78) Adamoli, Di Nicola, Savona & Zoffi, 1998.

av personer som ingår i en *kriminell organisation* eller ett *kriminellt nätverk*. På våra breddgrader handlar det mindre om fasta kriminella organisationer utan snarare om nätverk som bedriver brottsligheten. Organiserad brottslighet innebär att kriminaliteten utgör en *affärsmässig verksamhet*.⁷⁹ Brott är inte en engångsföreteelse utan bedrivs på yrkesmässiga grunder.

Rörelsen är kriminell och måste skyddas från myndigheter, men även från andra kriminella eftersom rättsväsendet endast upprätthåller lag och ordning i legala affärsrelationer. Det sker genom otillåten påverkan.

Att brottsligheten bedrivs i nätverksform beror på att det ofta rör sig om verksamhet som kräver mycket folk, arbetsdelning och följaktligen många olika ”yrkesroller”. Vid till exempel smuggling och försäljning av narkotika krävs människor som står för inköp, förmedling av kontakter, förvaring av pengar och narkotika, rekrytering, försäljning, säkerhet med mera.⁸⁰ För att öka säkerheten i verksamheten är det inte bra att samma person gör flera av dessa saker samtidigt, men arbetsuppgifterna kan växla.⁸¹

Det som i definitionen beskrivs som *projekt* kan till exempel vara att smuggla in ett stort parti narkotika och sedan avyttra detta, eller motsvarande inom trafficking:⁸² att smuggla in människor som används till svartarbete och prostitution. Mellan projekten kan nätverken ”ligga nere” och någon egentlig verksamhet behöver inte bedrivs. Arbetssättet innebär att organisationen blir både flexibel och hierarkisk. I ett skarpt läge behövs tydlig rollfördelning och när organisationen vilar kan medlemmarna syssla med annat. Detta betyder också att verksamheten blir svår att upptäcka för polis och lokalsamhälle.⁸³

Den kriminella verksamheten skapar resurser i form av kapital, kompetens, status och kontakter. Resurserna kan mobiliseras för att skydda och underlätta verksamheten.⁸⁴ Det är då som den organiserade brottsligheten blir systemhotande och ett större problem för

79) Brå 2007:4; Skinnari 2008.

80) Brå 2005:11.

81) van Duyne och Levi 2005.

82) Brå 2005:11; Brå 2008: 21; Brå 2008: 24.

83) Brå 2005:11; Brå 2007:4; Brå 2007:7.

84) Fijnaut m.fl. 1998.

samhället än dess "kriminella kärnverksamhet" som till exempel narkotika. När vittnen glömmer det de har sett, brottsoffer inte vågar anmäla, åklagare hotas eller poliser och tullare korrumpas har den kriminella verksamheten blivit systemhotande.

Det hänger även ihop med ett fenomen som kallas "det dåliga ryktets logik".⁸⁵ Många gånger har ett rykte som i hög grad överträffar den faktiska brottsligheten de står för. För "medlemmarna" är gänget och den status det ger sannolikt viktigare än "affärerna".⁸⁶ Ett viktigt problem är alltså inte den mängd brott gängen utför, utan att det finns en mytbildning om deras vilja och förmåga att störta samhället i fördärv. Gängens arroganta och utåtagerande hållning gör att människor ifrågasätter samhällets förmåga att upprätthålla lag och ordning. De synliga gängen som har behov av att demonstrera sin makt kan därför sägas vara systemhotande genom sitt utmanande beteende och samhällets svårighet att bemöta det.

Hur vet vi att det är organiserad brottslighet?

Det är inte enbart den oklara definitionen av organiserad brottslighet och de olika dimensioner begreppet innehåller som ställer till problem. I verkligheten kan det också vara svårt att få klarhet i om den kriminalitet som ska motverkas i grund och botten är organiserad brottslighet. Det har, som nyss nämdes, att göra med att organiserad brottslighet inte är ett särskilt brott, även om det rör sig om begränsade brottstyper, utan snarare handlar om hur brotten begås och av vilka gärningspersoner. I det följande ges ett exempel på detta rörande prostitution.

EXEMPLET PROSTITUTION, KOPPLERI OCH MÄNNISKOHANDEL

Anta att det i en kommun finns vissa problem med prostitution och att det också förekommer misstankar om människohandel. Socialtjänsten, en brottsoffergrupp och polisen agerar.

Utredningen visar att en av kvinnorna säljer sex och att hennes kopplare är mannen hon bor tillsammans med. Mannen döms visser-

⁸⁵) Duggan 1989.

⁸⁶) Brå 2008:8.

ligen för koppleri, men här rör det sig inte alls om organiserad brottslighet utan det är en socialt utslagen man som utnyttjar sin sambo för att få in pengar till sitt missbruk. Det är alltså inte fråga om någon slags kriminell affärsrörelse.

En annan prostituerad kvinna är "egen företagare" och den enda brottslighet som förekommer är att var och en av de män som köper hennes tjänster begår ett brott. Inte heller här är det fråga om organiserad brottslighet.

Beträffande den tredje kvinnan finns tydliga misstankar om att hon är utsatt för människohandel. Hon prostituerade sig i Estland för att få pengarna att räcka till sig själv och sin dotter. En landsman, som bor i den kommun hon nu är verksam, ordnade resan till Sverige. Han utlovade en bättre förtjänst om hon kom till Sverige. Mannen säljer hennes tjänster i sin bekantskapskrets och köpare i denna rekommenderar henne vidare till andra. Polisen får emellertid svårt att visa att kvinnan utsatts för tvång eller blivit förd bakom ljuset, vilket är en förutsättning för brottet människohandel. I stället riktar polisen in sig på koppleri. Mannen döms till fängelse för koppleri och ett antal av kunderna döms till böter.

Det finns också uppgifter om att kopplaren rekryterat andra kvinnor till prostitution och att han samarbetar med personer i Estland för att hitta lämpliga kandidater. Han tillhandahåller en lägenhet för de sexuella tjänsterna. Det finns således systematik, resurser, medarbetare och planering; kriminell affärsmissighet. Därför är det fråga om organiserad brottslighet, låt vara ett traffickingnätverk i dess enklaste form med en mycket låg organisationsgrad.

Om det lokala arbetet skulle rikta in sig enbart mot organiserad brottslighet är det första fallet med koppleri inte alls aktuellt. Det andra fallet omfattas inte heller av begreppet organiserad brottslighet. Enbart det tredje fallet skulle således vara föremål för det lokala arbetet mot organiserad brottslighet om man tolkar begreppet organiserad brottslighet strikt. Var och en inser det orimliga med att det lokala arbetet mot organiserad brottslighet skulle fastna i definitioner och skilja på de olika fallen. Det förekommer brott i alla tre fallen, men av olika allvarlighetsgrad.

För polisen finns givetvis större möjligheter att agera med mer precision eftersom de har ett så pass utbyggt underrättelsearbete.

Men det är knappast rimligt att det lokala arbetet utan sådana resurser kan bedriva ett förebyggande arbete med liknande exakthet. I stället bör det lokala arbetet rikta in sig mot de brottstyper och de arenor där organiserad brottslighet typiskt sett uppträder. Brottsstyperna och möjliga arenor för att upptäcka dem beskrevs tidigare i skriftens andra kapitel. Ju större samarbetet kan vara med polisens kriminalunderrättelsetjänst, de regionala underrättelsecentrumen och aktionsgrupperna, desto större precision kan det lokala arbetet få vid inriktningen mot organiserad brottslighet.

I detta exempel är det lämpligt att kommunen arbetar för att minska eller få bort den prostitution som förekommer lokalt. Ett av flera argument är att organiserad brottslighet uppträder på prostitutionsmarknaden och förekommande brott är koppleri eller människohandel. Det lokala arbetet bör därför rikta in sig mot prostitution och sedan har det mindre betydelse om de enskilda fallen verkligen når upp till definitionen för organiserad brottslighet. Vad som skett lokalt är att man motverkar både utbud och efterfrågan på en marknad där organiserad brottslighet förekommer. I exemplet var också ett fall organiserad brottslighet.

4. Hur jobbar man i dag mot organiserad brottslighet?

På grund av komplexiteten i brottsligheten finns det många olika sätt att förebygga den organiserade brottsligheten, även på den lokala nivån. I följande avsnitt presenteras olika lokala exempel på arbete mot organiserad brottslighet. Avsikten är att visa på hur arbetet ser ut och vilka utgångspunkter man valt att arbeta utifrån. Brå menar att en lämplig strategi mot den organiserade brottsligheten bör riktas mot främst tre problemområden.⁸⁷ Det kan sedan ta sig uttryck på ett flertal olika sätt, vilket syns i de exempel som beskrivs senare i kapitlet.

1. MARKNADEN. Organisationens muskler byggs upp av den faktiska kriminella verksamheten som genererar dess inkomster. Att förebygga och bekämpa denna brottslighet och att dessutom komma åt de kriminella vinsterna är av grundläggande betydelse när det gäller att bekämpa den systemhotande brottslighet som följer i den löpande kriminalitetens spår. Möjliga strategier här kan vara att störa eller slå ut nätverken, genom att rikta in sig på hälare, fixare och grossister. Det kan med fördel göras på lokal nivå. Förebyggande arbete för att minska efterfrågan och försäljningsmöjligheterna motarbetar den organiserade brottsligheten. Även om information om de högre leden saknas, innebär liknande lokala åtgärder att verksamheten försvåras för de kriminella nätverken.

2. OTILLÅTEN PÅVERKAN. Trakasserier, hot, våld och korruption riktat mot myndighetspersoner, vittnen och brottsoffer är de systemhotande inslagen i den organiserade brottsligheten. Även andra grupper, som journalister och politiker, kan vara måltavlor. Att förebygga,

⁸⁷) Korsell, Skinnari och Vesterhav 2008.

Det finns många olika sätt att arbeta lokalt mot organiserad brottslighet. Åtgärderna kan vara både stora, övergripande och mindre, mer specialinriktade. Dessutom kan de röra vitt skilda delar av den organiserade brottsligheten. Brå rekommenderar att arbetet riktas mot de tre problemområdena marknaden, otillåten påverkan och det synliga utmanandet.

akut åtgärda och i efterhand stödda drabbade personer och verksamheter är de viktigaste åtgärderna mot otillåten påverkan. Därefter kommer att gripa de gärningspersoner som svarar för den otillåtna påverkan. På lokal nivå kan det innebära att man genomför utbildningar inom de kommunala förvaltningarna för att stärka kuraget och informera om vilket stöd som finns vid eventuella hot. Även informationskampanjer på samma tema riktade mot företagare kan vara en möjlig förebyggande åtgärd.

3. DET SYNLIGA UTMANANDET. De kriminella gängens geografiska utbredning, enstaka uppmärksammade fall av skottlossning i offentliga miljöer och mediernas framställning kan ha stor effekt på allmänhetens upplevelse av säkerhet och tilltro till rättssystemet. Att motverka gängens systemhotande effekt på allmänheten är därför av stor vikt. Det kan ske genom att till exempel lokalt motverka etablering av gäng genom att försöka hindra dem att få lokaler i kommunen och försvåra rekrytering av nya medlemmar genom ökad information i skolorna. Dessutom kan myndigheterna arbeta aktivare med att etablera korrektare bilder av gängen. Det är också mycket viktigt att allmänhet och företag lokalt tar ställning mot gängen.

23) Arlacchi, 1986.

24) Brå 2007: 4.

25) Zaitch 2002; van Duyne och Levi 2005; Politie 2005.

26) Napoleoni 2006; Kaldor 2000.

Vad görs i dag lokalt och regionalt?

Goteborg och Östergötland – exempel på lokalt och regionalt arbete mot organiserad brottslighet

Goteborgs kunskapscentrum mot organiserad brottslighet

Vad är Kunskapscentrum?

Ett centrum för arbete mot organiserad brottslighet, där olika kommunala förvaltningar och myndigheter deltar i arbetet beroende på projektens inriktning. Centrumet arbetar utifrån fyra övergripande perspektiv efter att ha kartlagt de lokala problemen.

Ett tidigt och ambitiöst lokalt projekt mot organiserad brottslighet har Göteborgs stad tagit initiativ till. Med etableringen av allt fler gäng, några uppmärksammade, välplanerade brott och en kriminell påverkan riktad mot den kommunala verksamheten, ansåg Göteborgs stad att något måste göras. Kommunstyrelsen beslutade därför i juni 2008 att i samverkan med lokala myndigheter inrätta ett Kunskapscentrum som ska arbeta mot den organiserade brottsligheten. Vid sidan av Göteborgs stad ingår i samverkan polisen, Skatteverket, Länsstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Tullverket, Åklagarmyndigheten och Försäkringskassan.

Kunskapscentrumets och själva samverkansprojektets uppdrag är att ta initiativ till och driva samarbeten som ska leda till konkreta åtgärder mot organiserad brottslighet. Syftet är även att informera enskilda och organisationer och i viss mån vara med och påverka bland annat lagstiftning, stadsplanering, upphandling, försäkringssystem och tillståndsgivning.

Personal med kompetens från de olika förvaltningarna och myndigheterna arbetar tillsammans i Kunskapscentrumet. De arbetar utifrån fyra perspektiv: det demokratiska, arbetsgivarperspektivet, brottsoffer- och avhopparsperspektivet samt ekonomiperspektivet. Demokratiperspektivet innebär att stärka integriteten hos förvaltningar, bolag, och myndigheter. Det menar man hjälper till att upprätthålla medborgarnas tro på rättssamhället och säkerställer att demokratiska principer efterlevs. Arbetsgivarperspektivet handlar om att kommunen som arbetsgivare tar ansvar för sina anställdas arbetsmiljö och säkerhet. Främst rör det sig om att motverka otillåten påverkan från kriminella. Brottsoffer- och avhopparsperspektivet innebär stöd till vittnen och enskilda som utsätts för hot och övergrepp. Här inkluderas även personer som vill hoppa av en kriminell karriär. Ekonomiperspektivet slutligen, relaterar för kommunens del till upphandling, ekonomiskt bistånd och utskänkningstillstånd.

Under hösten 2008 invigdes Kunskapscentrum officiellt och man började arbetet med att utveckla frågan om hur kommunala upphandlingar ska kontrolleras bättre och hur organiseringen kring avhoppare bäst utformas. Det praktiska arbetet bestod bland annat av att informera lokalsamhället men även andra kommuner om Kunskapscentrum. Man genomförde till exempel en åtgärd för att motverka prostitution och människohandel, då flera olika förvaltningar samarbetade för att snabbt enkelrikta gatan där sexköpen ägde rum och även befarades öka. Man kan således sägas ha arbetat både mot marknaden och ”det synliga utmanandet”, två av de huvudsakliga fokusområden som Brå rekommenderar att insatserna riktas mot. Kunskapscentrumet förväntas komma igång med mer praktiska åtgärder i och med att en ny chef har rekryterats.⁸⁸

88) Helena Lans och Olle Sabels föredrag på styrgruppsmötet den 25 november 2008.

Åke Jacobsson, kommundirektör i Göteborgs stad

Samarbetspartner i styrgruppen:	Kronofogdemyndigheten
Göteborgs stadskansli	Försäkringskassan
Länspolis	Länsstyrelsen
Överåklagaren	Skatteverket
Kriminalvårdsdirektören	Ekobrottsmyndigheten
	Tullverket

Prioriterade områden: Avhoppare och upphandling

Berätta om hur det lokala arbetet mot organiserad brottslighet inleddes.

– Det fanns, och finns fortfarande, en stark enighet i staden om att organiserad brottslighet inte bara är en fråga för rättsvårdande myndigheter. Det är en fråga för hela samhället. Vi ville se vad vår kommun, vår stad, kunde bidra med mer än det som redan gjordes.

Däremot är definitionerna av vad som är organiserad brottslighet inte så levande i den kommunala världen. Vi kände mer att det handlar om en typ av brottslighet som vi inte vill ha i stan, oavsett om den är grov eller organiserad eller inte. Politikerna kom fram till att något måste göras och vi tjänstemän fick uppdraget att utreda vad.

Det låter som ett svårt uppdrag?

– Ja, det var ett jättesvårt uppdrag för oss och det tog lång tid innan vi hittade rätt eftersom området var helt nytt. Framför allt visste vi inte hur vi skulle organisera arbetet. Det kändes väldigt angeläget att detta inte blev politik, men samtidigt ville vi markera att det var viktigt för staden. Vi har lagt det direkt under mig, under stadsledningen. Det är ju tio myndigheter som samverkar med kommunen och vi ville visa dem att här sätter vi in vår högste tjänsteman, så jag sitter med i styrgruppen. Myndigheterna har också utsett sina högsta tjänstemän till gruppen, med några undantag. Det är en kommunal satsning – men beroende av samverkan med de övriga!

Hur ser organiseringen ut mer praktiskt?

– Stygruppen ska försöka komma överens om prioriteringar som jag förmodar kommer att förändras över tiden. Stygruppens beslut ska vara långsiktiga och så ska det mer operativa arbetet skötas av Kunskapscentrumets personal eller speciella samverkansgrupper som vi sätter samman för att lösa olika frågor. Vi kan ju inte lösa allt från Kunskapscentrum, men vi kan visa på goda exempel och kanske ta fram checklistor och upprätta riktlinjer. Arbetsformerna kommer nog att se väldigt olika ut beroende på vilken fråga det handlar om. Vi ska också utse en referensgrupp med folk från universitetet som ska fungera som bollplank för chefen för Kunskapscentrumet. Det blir ett led i arbetet med den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden som vi också har som en del av uppdraget.

Stygruppen kommer överens om prioriteringar säger du. Mer specifikt, hur har detta gått till?

– Det var en diskussion i stygruppen som naturligtvis hade sina rötter i alla de undergrupper som vi hade under projektiden. Så det är välförankrat och inga nyheter. Men i slutändan var det stygruppen som tyckte att "nu kör vi på det här".

Hur upplever du att samverkan har fungerat?

– Vi har märkt att träffas myndigheterna ser man nya saker. Men det är viktigt med balans i samverkan. Vi är 15–20 stycken i stygruppen och tidigare var vi för många från Göteborgs kommun. Det har vi åtgärdat nu. Det är bra att vara många i stygruppen eftersom det ger förutsättningar för att sätta ihop arbetsgrupper med rätt kompetens för de specifika problem man bestämmer sig för att prioritera. Man kan säga att polisen och kommunen är de mest aktiva i stygruppen, men Skatteverket och Kronofogdemyndigheten är också väldigt på hugget.

Organiserad brottslighet är knappast något som håller sig inom kommungränserna, hur ser ni på samverkan med andra kommuner?

– Det finns ett jätteintresse, men jag är rädd för att det blir för stort. Vi vet ju att det inte är intressant med en geografisk avgränsning.

På sikt måste vi expandera, men vi behöver en fast organisation som har hunnit "sätta sig" innan vi kan ta itu med den frågan.

I kommunen finns flera lokala brottsförebyggande råd. Hur deltar de i Kunskapscentrums verksamhet?

– Eftersom uppdraget för Kunskapscentrum har både en kunskapsbyggande och en operativ del ville man inte lägga det på Tryggare Mänskligare Göteborg (det centrala brottsförebyggande rådet lokalt). De ska inte tyngas ner av operativ verksamhet och här har vi väldigt många "här och nu"-frågor. Tryggare Mänskligare Göteborg satt tidigare med i stygruppen. Men då blev det som sagt för många representanter från kommunens sida. Troligtvis kommer de att komma med i stygruppen igen i framtiden.

Finns det några framtida problem för arbetet?

– Jag är övertygad om att Kunskapscentrum kommer att bli nedlusat med konkreta problem. Det är det största bekymret. Det är många som hör av sig och vill inleda ett samarbete, till exempel olika intresseorganisationer. Det är ju oerhört positivt men det gäller att sortera och våga prioritera rätt. Kunskapscentrum är så litet att vi inte mår med allt, vi måste bestämma oss för vad som är viktigast och satsa där. Intresset är så stort och vi måste kunna hantera det, samtidigt som vi även ska satsa på långsiktig kunskapsuppbyggnad.

Har du några tips till andra kommuner som också vill arbeta mot den organiserade brottsligheten?

– Man måste vara tillräckligt många i en samverkan för att det ska ge effekt. Kommunen själv kan inte lösa detta och måste samarbeta med främst polisen men även Skatteverket och Kronofogdemyndigheten till exempel. Utan samverkan tror jag att det blir jättesvårt. Dessutom måste det finnas en vilja i ledningen att satsa på det här. Det är också viktigt att visa för myndigheterna och organisationerna att detta är något vars resultat de har nytta av. När de inser att samverkan innebär att de kan lösa sina egna uppgifter enklare, blir det en helt annan kraft i samarbetet. Utan att sätta in nya resurser kan samverkan innebära att vi får större kraft att lösa de ordinarie uppgifterna!

Östergötlands arbete mot organiserad brottslighet

Kommunernas åtgärder:

- noggrant prova bygglov och utskänkningstillstånd
- motverka nyrekrytering genom arbete med ungdomar
- bedriva aktiv tillsyn kring miljö- och säkerhetsaspekter
- vara vaksam vid upphandlingar och se till att kommunala avgifter betalas.

I samband med en sprängning av en klubblokal ägd av ett kriminellt motorcykelgäng och de eventuella motreaktioner som detta kunde ge upphov till fann sig de legitima samhällskrafterna i Östergötlands län plötsligt i ett trängt läge. I länet fanns två rivaliserande kriminella motorcykelgäng, ett i Norrköping och ett i Linköping, och ett gängkrig befarades. Något måste göras. Ren brottsbekämpning upplevdes inte vara tillräckligt effektivt och år 2008 togs därför initiativ till en samverkan mellan länets kommuner och statliga myndigheter. Målen för arbetet är att försvåra att brott begås, göra det mer riskfyllt och olönsamt att begå brott, förebygga nyrekryteringen av ungdomar till kriminella gäng och uppmärksamma överflyttningseffekter till nya brottstyper. En samverkansgrupp bildades av representanter från Polismyndigheten, Åklagarkammaren i Norrköping, Åklagarkammaren i Linköping, Skatteverket, Tullverket, Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan, Norrköpings kommun och Linköpings kommun. Gruppen har mandat att fatta de operativa beslut som behövs i arbetet mot de kriminella motorcykelgängen.

Kommunerna ska enligt den arbetsplan som utarbetats genomföra mycket noggranna prövningar av beslutade eller nya ansökningar om bygglov. Syftet är att kriminella motorcykelgäng inte ska äga, hyra eller disponera fastigheter i de samverkande kommunerna. I sitt brottsförebyggande arbete bland ungdomar ska kommunerna särskilt uppmärksamma och motverka tendenser till samröre med kriminella gäng.

Kommunerna ska även prioritera ärenden kopplade till miljö- och hälsoskyddslagstiftningen och bedriva aktiv tillsyn av lokaler enligt lagen om skydd mot olyckor. Syftet är att visa att samhället inte ac-

cepterar den kriminella närvaron och att kunna förlägga vite om regler inte följs (och på så sätt även åsamka de kriminella gängen ekonomisk skada). Ytterligare åtgärder innebär att kommunerna ska skärpa kontrollen av att avgifter för kommunal service och kommunala tjänster betalas och i högre grad kontrollera utbetalningar av det kommunala försörjningsstödet till personer knutna till kriminella motorcykelgäng. Kommunerna ska även genomföra upphandlingar med ökad vaksamhet för att inte stödja personer med kopplingar till gängen. Till sist ska de också noggrant pröva beslut om serveringstillstånd enligt alkohollagen med avseende på laglydnad och lämplighet. Effekterna av åtgärderna förväntas bli att kriminella hindras eller fördröjs i sin tänkta verksamhet. Målet är att få bort de kriminella motorcykelgängen. Ett annat mål med arbetet är att utveckla en metod för att bekämpa och förebygga organiserad brottslighet.⁸⁹

Under det första året träffades en samverkansgrupp för att diskutera frågorna med jämna mellanrum. Arbetet resulterade snabbt i att ett av de två mc-gängen i Östergötland flyttade och att ett antal åtal dessutom väcktes mot kriminella som har varit inblandade i organiserad brottslighet. Samverkan mellan myndigheter och kommuner utvecklades och det är något som de inblandade framhåller som särskilt lyckat. Arbetet har sedan dess gått in i ett mer operativt skede och kommer också att inrikta sig på mc-relaterad brottslighet inom restaurangbranschen.⁹⁰ Samarbetet i Östergötland kan sägas vara exempel på arbete som främst riktats mot ”det synliga utmanandet”, ett av de områden som Brå menar att strategier mot organiserad brottslighet bör riktas mot.

89) Handlingsplan, Östergötland, 2008.

90) Brås egna intervjuer med projektledare och ansvariga för projektet.

Jimmy Liljebäck, polis och initiativtagare i Östergötland

Samverkande aktörer: Polismyndigheten, Åklagarkammaren i Norrköping, Åklagarkammaren i Linköping, Skatteverket, Tullverket, Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan och länets kommuner.

Hur började arbetet mot organiserad brottslighet i Östergötland?

– Det började i samband med en sprängning av ett kriminellt mc-gängs lokaler i Åtvidaberg. En person som var knuten till ett annat kriminellt mc-gäng omkom. I och med det uppstod ett problem. Den lokal som den omkomnes gäng har ligger mitt i samhället, nära en skola. Det var knappast ett bra läge med tanke på eventuella hämndreaktioner på sprängningen. Vi började diskutera med kommunen i framför allt Norrköping. Vi ville skapa en handlingsplan mot organiserade brott i Östergötland och få med oss alla kommuner och alla myndigheter i Östergötland. Vi upprättade en handlingsplan med gemensamma mål, förväntade effekter och ansvarspunkter som beskrev vad varje myndighet skulle ställa upp med. De högsta cheferna i kommunerna och myndigheterna skulle skriva på handlingsplanen för att legitimera vikten av den och visa att "det här står vi bakom".

Hur fortsatte det sen?

– Politikerna nappade på förslaget. Huvudsyftet skulle vara att hitta former att jobba mot organiserad brottslighet generellt. Det största problemet just nu är dock mc-gäng och därför har det blivit ett fokus på dessa. När vi är klara med det, då tar vi nästa område som vi är överens om.

När vi började med detta fick vi prova oss fram och trampa ny mark; det fanns inget liknande. Det var väldigt intensivt under rätt många månader. Vi hade en dialog med personer från de olika myndigheterna som resulterade i handlingsplanen. Myndigheterna fick i

uppdrag att skriva förslaget till sin egen punkt i handlingsplanen, och sen satte vi ihop det till ett dokument. Det var långa beslutsprocesser i kommunerna. I vissa kommuner kunde man fatta beslutet i kommunstyrelsen, i andra var man tvungen att ta det i kommunfullmäktige. Det skulle processas på olika sätt. Kommunerna hade en gemensam punkt, där skulle alla 13 kommuner komma överens om skrivningen. Det var det tuffaste, att få kommunerna att tycka lika.

Det låter som en arbetsam process?

– Det var tidsödande, och då tycker jag ändå att det gick fort. Vi höll på i fem, sex månader. Processandet är dock viktigt. Större kommuner har resurser som mindre inte har. De större kommunerna med egna jurister fick titta extra på de här frågorna, och de mindre kommunerna fick ställa frågor till dem. Det är viktigt att alla är med och att vi har en enad front. Det är budskapet utåt sett i Östergötland; dels mot dem som bor här men även mot de kriminella. Det ska vara känt att alla står bakom detta och jobbar mot den organiserade brottsligheten. Vitsen är också att fördela riskerna. Att det inte alltid är en myndighet eller en person som hela tiden är exponerad.

Jag tror tyvärr att det som gav injektion åt processen var sprängningen av klubblokalen. Då blev det lite allvar bakom. När det blir kris i samhället så händer plötsligt väldigt mycket.

Hur ser arbetet ut mer praktiskt?

– Vi inrättade en operativ grupp som fick ta ansvaret för att sköta det löpande operativa arbetet. Polisen ansvarar för att kalla ihop gruppen, det administrativa och ser till att saker rullar på. Vi har även ansvaret för informationsstrategin. Från varje myndighet och kommun har vi engagerat två personer. En kontaktperson när det gäller det rent operativa. Någon vi kan kontakta direkt och ställa frågan "kan ni göra det här?". De ska då ha det mandatet och ska inte behöva fråga någon för att agera. Den andra personen ska vara kontaktperson utifrån ett informationsstrategihänseende.

Kommunerna har kommit igång ordentligt, särskilt i Norrköping och Linköping. De har köpt upp markerna där mc-gängen höll till. I Linköping har man kommit längst, man köpte upp marken och jämtrade lokalen med marken!

Vad anser du är särskilt framgångsrikt med projektet?

Att vi har fått ihop alla de här 22 myndigheterna. Bara det att få dem att skriva på och stå bakom det här, det tycker jag är en stor framgång. Nu är det viktigt att det blir något konkret av detta, så att det inte blir ytterligare en handlingsplan som bara ligger.

Vad har inneburit problem?

– Det har funnits svårigheter, men de har alltid kunnat lösas. Ett av syftena med projektet är att om det uppstår problem med till exempel sekretessfrågor, då är det upp till var och en att fatta beslut om man anser att det ligger inom ramen för sekretesslagstiftningen eller inte. Om det dyker upp lagliga hinder kring att samarbeta mot den organiserade brottsligheten, då måste det bollas upp på högre ort.

Hur ser framtiden ut?

– Eftersom projektets grundtanke är att det ska bildas ett forum för att bekämpa den organiserade brottsligheten i stort, så hoppas jag att det finns en vilja och ambition hos alla som medverkar att fortsätta arbetet. En punkt i det här är de förebyggande åtgärderna. De kommuner som inte har synlig organiserad brottslighet, de har en stor uppgift i förhindra att sådan brottslighet får fotfäste. Det är minst lika viktigt som för de kommuner som har mer synlig organiserad brottslighet. Därför finns det skäl att jobba både förebyggande och rent operativt direkt.

Det ska bli intressant att se hur vi kan utveckla det här. Ingen av oss klarar oss själva. I dag pratar vi län, men vi vet inte hur Sverige kommer att se ut i framtiden. Organiserad brottslighet är inte lokal i form av att den bara finns på en ort. Den är utspridd både över länsgränser och internationellt.

Till sist, har du några råd till andra som vill arbeta lokalt mot organiserad brottslighet?

– Tålmod. Det tar ju tid. Det handlar om att träffas och diskutera utifrån en gemensam grundsyn. Det är viktigt med en gemensam plattform kring vad organiserad brottslighet är. När vi startade det här gav vi på polisen en bild av hur det ser ut. Vi tog också in bland annat Brå för att nyansera bilden. Detta för att få en grund att disku-

tera utifrån. Sen får man fråga sig vad var och en kan göra. Vilka resurser, befogenheter, vilken vilja och ambition varje deltagare har. Det är viktigt att informera internt i respektive myndighet eller kommun kring handlingsplanen.

Erfarenheter från Danmark

I Danmark finns sedan länge ett samarbete mellan kommuner och myndigheter mot den organiserade brottsligheten. Främst har det varit inriktat på utbredningen av kriminella motorcykelgäng. I ett underlag till Ds 2008:38 beskrivs detta samarbete och det pekas på att landets justitieminister redan år 2002 bjöd in kommunernas företrädare till en diskussion om en tvärstrukturell samverkan. Syftet var att få de kriminella motorcykelgängen att känna att hela samhället tog avstånd från dem och reagerade beslutsamt på deras beteende. Året efter tillsatte justitieministern en arbetsgrupp för att samordna myndigheternas insatser mot de kriminella motorcykelgängen. Att öka allmänhetens anmälningsbenägenhet för brott med koppling till organiserad brottslighet bedömdes som viktigt. Även ökad myndighetssamverkan och ett ökat samarbete i lokalsamhället för att förhindra nyrekryteringar var åtgärder som lyftes fram. De lokala myndigheter som ansvarar för kontroll av brandsäkerhet, byggnadsarbeten, miljö, serveringstillstånd och spel uppmanades att medverka i samarbetet. Samverkan mot den organiserade brottsligheten i Danmark upplevs ha varit mycket effektiv.⁹¹

Ett av de mest uppmärksammade projekten för bekämpning av organiserad brottslighet i Danmark har varit Horsens kommuns samarbete med polisen som började år 2002. Projektets syfte var att bekämpa de motorcykelgäng som hade etablerat sig i kommunen och som svarade för många brott. Från polisens och kommunens sida upplevde man även att risken var stor för en ökad nyrekrytering av ungdomar in i de kriminella gängen. Ett nära samarbete mellan kommunledning, socialförvaltning, skola och polis inleddes, bland annat hade man gemensamma utbildningsdagar kring problemen. Social-

91) Götblad 2008.

tjänsten hade tät kontakt med polisen som bildade en speciell preventionsavdelning. Kommunens ”åttondeklassare” fick även särskild information kring riskerna med att gå med i ett kriminellt motorcykelgäng, i syfte att minska nyrekryteringsmöjligheterna för gängen. Lokalsamhället var i hög grad delaktigt i arbetet i och med att ett flertal möten hölls med den lokala handelskammaren, fackföreningar och ett stort antal privata organisationer. Lokalpressen följde noga projektet och lyfte fram de brott som begåtts av personer i eller i nära relation till de kriminella motorcykelgängen. Detta för att ytterligare visa på samhällets enade front mot den organiserade brottsligheten.

Den preliminära utvärderingen visade på en minskning av nyrekryteringen till gängen, färre gäng och färre gängrelaterade brott. En av faktorerna som anses ha varit avgörande för den positiva utvecklingen är det att lokalsamhället tagit ett tydligt avstånd från gängbrottsligheten.⁹² Även detta projekt kan sägas vara ett arbete som främst riktat sig mot ”det synliga utmanandet”.

Lokal samverkan mot organiserad brottslighet

I det förslag på åtgärder mot organiserad brottslighet som länspolismästaren Carin Götblad lämnat på uppdrag av Justitiedepartementet presenteras en undersökning av vilket arbete som i dag bedrivs lokalt.⁹³ Undersökningen bygger på uppgifter från ett 90-tal myndigheter och fångar upp vissa lokala initiativ, men resultaten är inte heltäckande. Eftersom det än så länge saknas en mer heltäckande undersökning kan resultatet ändå fungera som en lägesbeskrivning. Undersökningen visar att flertalet myndigheter och organisationer arbetar med frågor som rör organiserad brottslighet. Men man är ofta ensam i sitt arbete eller i samverkan med några få andra aktörer.

De lokala brottsförebyggande råden (se vidare beskrivning av dessa i ett senare avsnitt) beskrivs i undersökningen som relativt väl utvecklade, men anses sakna specifikt fokus på den organiserade brottsligheten. Råden arbetar oftare med sådant som grannsamver-

92) Horsens kommune och Horsens politi 2004.

93) Götblads och övriga experters förslag har redovisats i departementspromemorian Nationell mobilisering – överväganden och förslag (Ds 2008:38).

kan och trygghetsvandringar, vilket inte direkt har med den organiserade brottsligheten att göra. Inom vissa områden tangerar dock rådets verksamhet arbetet mot den organiserade brottsligheten, till exempel vad gäller arbetet att motverka etableringen av kriminella motorcykelgäng.

Den samverkan som redovisas i Ds 2008:38 har generellt sett kommit till först sedan ett problem uppkommit. Ofta är det polisen som är initiativtagare till samverkan, men det kan även vara kommunerna. Lokala nätverk arbetar främst i enskilda ärenden och det är relativt ovanligt att en kontinuerlig samverkan bedrivs kring organiserad brottslighet. Det tycks saknas i förhand fastställda ramar för samverkan. Utvärderingar förefaller inte heller göras systematiskt. Ibland är samverkan på lokal nivå dessutom mycket beroende av drivande nyckelpersoner, vilket gör den känslig.

Det framgår också av den undersökning som genomförts under ledning av länspolismästare Carin Götblad att nästan samtliga myndigheter och organisationer efterfrågar mer utvidgad kontinuerlig samverkan över myndighets- och organisationsgränser. Lokala myndigheter tar även upp det faktum att det behövs ett effektivare informationsutbyte dem emellan.

Regional samverkan mot organiserad brottslighet

Regional samverkan mot organiserad brottslighet finns i dag främst i de tre storstadsregionerna. Den mest välutvecklade samverkansformen är de regionala underrättelsecentrumen (RUC). Syftet med RUC är att genom samverkan mellan myndigheter effektivisera underrättelsearbetet i kampen mot den organiserade brottsligheten. RUC är ett samarbetsorgan mellan Polismyndigheten, Skatteverket, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Finanspolisen och Åklagarmyndigheten. Även länsstyrelsen, Migrationsverket och Försäkringskassan kan ingå i RUC-samarbetet, som ser något olika ut i de olika storstadsregionerna.⁹⁴ I juli 2008 fattade regeringen beslut om att åtta nya RUC ska utvecklas på olika ställen i landet. Detta kan

94) Brå 2008:10.

betyda att kommunerna i framtiden får bättre tillgång till den information som krävs för att kunna arbeta mer specifikt mot organiserad brottslighet.

I varje län finns dessutom ett samverkansorgan mot ekonomisk brottslighet (Sameb), som leds av respektive länsstyrelse. Andra deltagande myndigheter är Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Tullverket och Åklagarmyndigheten. I vissa län är också till exempel Försäkringskassan med. Syftet med samverkan är att effektivisera kampen mot den ekonomiska brottsligheten genom förbättrat informationsutbyte, samråd och samordning mellan berörda statliga myndigheter, kommuner, näringsliv och organisationer.⁹⁵ Även detta samverkansorgan på länsnivå kan vara en intressant partner för kommunerna i och med arbetet mot organiserad brottslighet.

95) Brå 2008:6.

5. Hur gör man då i praktiken?

Den organiserade brottsligheten finns i lokalsamhället i form av bland annat storskaliga stölder och avyttring av stöldgods, distribution av narkotika, prostitution och hot mot vittnen och brottsoffer. Det betyder att det rör sig om vitt skilda brottskategorier, med det gemensamt att de sker i lokalsamhället och att organiserad brottslighet kan ligga bakom. Att lokalt engagera sig för att bekämpa den organiserade brottsligheten kan således ske på ett antal olika sätt och med ett antal olika utgångspunkter. I nästa avsnitt presenteras två metoder för brottsförebyggande arbete mot organiserad brottslighet. Syftet är att ge de lokala aktörerna ett slags struktur att börja arbeta utifrån.

Brottsförebyggande arbete kan generellt delas upp i två typer av åtgärder. Den första innebär åtgärder som försöker påverka människors benägenheter att begå brott. Dessa åtgärder är ofta långsiktiga och riktar sig främst mot barn och ungdomar, men kan även fokusera på till exempel personer som nyligen släppts ur fängelse. Det kan vara åtgärder som handlar om att öka självkontrollen och därmed förmågan att motstå frestelser och provokationer. Det kan också röra sig om att stärka banden till det ”konventionella” samhället och därmed minska risken att personen väljer en kriminell karriär. Exempel kan vara antiskolkprogram i skolan och åtgärder för att förbättra situationen för nyss frigivna.

Det andra sättet att arbeta brottsförebyggande innebär att man försöker minska de situationer som kan resultera i brottslighet. Det kan till exempel handla om att inte låta lastbilar med värdefull last stå obevakade i väntan på avlastning. Att begå brott ses här som ett rationellt beteende. Det gäller att hitta åtgärder som påverkar en potentiell brottsling att i en given situation låta bli att begå brott. Åtgärderna kan delas in i tre kategorier: att göra brotten svårare att utföra, öka risken för upptäckt eller minska vinsten (utbytet) av brottet.⁹⁶

96) Sarnecki 2000; Brå 2005:5.

Tänk efter före! Arbetet mot organiserad brottslighet kan kräva nya arbetsformer, men det kan också vara så enkelt att det enbart innebär en extra dimension i det redan pågående lokala brottsförebyggande arbetet. Börja med problembilden – och bedöm utifrån den hur arbetet ska organiseras.

Börja i rätt ände

För att lyckas med det brottsförebyggande arbetet gäller det att börja i rätt ände. Innan vi vet vilka lokala problem som finns med organiserad brottslighet är det olämpligt att börja med att skapa organisatoriska strukturer för några slags oklara brottsförebyggande åtgärder. Det finns dock en hel del generella erfarenheter om vilka steg som är lämpliga att ta och i vilken ordning dessa bör tas för att få till stånd ett effektivt arbete. Det här avsnittet tar upp två metoder för hur man kan arbeta brottsförebyggande.

SARA-metoden

Arbete enligt SARA-metoden: Samla in material om problemen och analysera för att hitta mönster och orsaker. Hitta nya sätt att åtgärda problemen långsiktigt och glöm inte att utvärdera!

Den första SARA-metoden tog ursprungligen sikte på polisen, men är ändå generellt tillämpbar för andra brottsförebyggande aktörer. Idén är enkel, det handlar om att polisarbete i grunden bör gå ut på att förändra de förhållanden som skapar återkommande brottsproblem. Man ska alltså inte bara rikta in sig på att reagera på händelser när de inträffar eller försöka förhindra dem genom någon slags övervakning.

Det problemorienterade polisarbetet ska genomföras genom fyra faser: Scanning (problemidentifikation), Analysis (analys), Response (åtgärder) och Assesment (utvärdering). En enkel beteckning på dessa faser är engelska akronymen SARA. Kortfattat innebär de olika faserna att:

1. samla in och gå igenom tillgängliga data för att identifiera de mönster som skapas av händelser som hanteras rutinmässigt.
2. granska dessa mönster (betecknade som problem) för att ingående analysera orsakerna till dem.

3. hitta nya sätt att ingripa i orsakskedjan så att det blir mindre sannolikt att problemen kommer att inträffa i framtiden. Här prioriteras brottsförebyggande åtgärder.
4. utvärdera åtgärdernas effekt. Om de inte har fungerat görs processen om från början.

Genom att dela upp projektet i dessa separata steg bidrar SARA-metoden till att de nödvändiga stegen utförs i rätt ordning. Åtgärder ska exempelvis inte bestämmas innan en ordentlig analys av problemet har gjorts. Det är dock fel att tro att stegen alltid följer på varandra linjärt. Processen består snarare av upprepningar på så sätt att en pågående analys kan resultera i ett ändrat fokus på projektet och diskussion om åtgärder kan leda till behov av nya analyser.⁹⁷

SARA-metoden är en arbetsmetod och beskriver därmed främst hur arbetsprocessen bör gå till. Den säger lite om hur arbetet ska organiseras, något som vi återkommer till senare. SARA-metoden har stora likheter med det arbetssätt som kommer att beskrivas nedan, nämligen det problemorienterade arbetssättet enligt ”de fem i:na” som Brå arbetar med.

De fem i:na

Brå rekommenderar arbete efter de fem i:na: Kartlägg problemet och gör en problemanalys. Bestäm sedan vilka åtgärder som bör göras och vilka som bör engageras i arbetet. Glöm inte att utvärdera arbetet!

De fem i:na svarar mot

- information
- ingripande
- implementering
- inblandning
- inverkan och processutvärdering⁹⁸

I det följande går vi igenom varje ”i” för sig.

97) Clarke och Eck 2006.

98) Ekblom 2003.

Information

För att det lokala brottsförebyggande arbetet ska vara effektivt och meningsfullt är det viktigt att det baseras på kunskap. Man måste veta hur problemen ser ut och var de finns för att kunna bedöma vilka åtgärder som kan vara rimliga. Kartläggning, av så väl problem-bilden som de resurser som finns tillgängliga, är ett sätt att skaffa sig den kunskapen. Det är särskilt relevant när arbetet ska ske i samverkan mellan flera aktörer, som mellan kommunen och polisen.

Som tidigare nämnts är ett problem med organiserad brottslighet att det egentligen inte finns någon tillgänglig statistik. Detta eftersom det snarare är under vilka former brotten begås och vilka gärningspersonerna är, än de specifika brotten som utmärker den organiserade brottsligheten.

Kanske finns det redan insamlat material som kan hjälpa er i kartläggningen? Polisen, olika delar av den kommunala förvaltningen, landstinget med flera kan ha data som kan vara till hjälp.

Med lite tur kan det dock för kartläggningen finnas redan insamlade data från andra undersökningar som gjorts lokalt. Kommunala förvaltningar, statliga myndigheter och inte minst polisen, särskilt kriminalunderrättelsetjänsten (KUT) bör kunna bidra med vissa generella uppgifter om vilka problem som finns med organiserad brottslighet lokalt. Detta måste dock ske på ett sätt som är möjligt inom ramen för sekretesslagstiftningen. Om det finns ett regionalt underrättelsecentra (RUC) i området bör det också kunna bidra med uppgifter. En kartläggning av den organiserade brottsligheten lokalt kan också omfatta hälso- och sjukvården, lokala krögare och nöjesarrangörer, frivården inom Kriminalvården, brottsofferjouren, tjej- och kvinnojouren, fackföreningar och företagarföreningar. Även bostads- och försäkringsbolag och större lokala arbetsgivare kan ha information som om den sätts i samband med övriga aktörers innebär att bilden av den lokala brottsligheten framstår som mer organiserad och välstyrd än vad den i förstone förefaller att vara. Projektet som Göteborgs stad tog initiativ till, och som beskrevs ovan, inleddes

med att alla förvaltningar fick fundera på de problem man ansåg sig ha med organiserad brottslighet. Informationen användes sedan som grund till de fem perspektiv man arbetar med. Perspektiven var i sin tur utgångspunkter för bildandet av fem arbetsgrupper där frågorna diskuterades vidare.

Möten, fokusgrupper och intervjuer med enskilda kan också vara sätt att få fram information. Glöm inte att dokumentera den information som samlas in! Dokumentation kan vara ett medel för att ytterligare tydliggöra läget i kommunen och är bra att ha i den kommande utvärderingen.

Möjliga frågor att ställa i en kartläggning

- Vilka problem eller brott som hör ihop med den organiserade brottsligheten är mest akuta i kommunen?
- Hur ofta förekommer de?
- Vid vilken plats förekommer de oftast?
- Vid vilken tidpunkt är problemen mest uppenbara?
- I vilken situation uppstår de?
- Vilka är de tänkbara orsakerna till dessa brott?
- Vilka aktörer har störst möjlighet att påverka problemet/brottet i positiv riktning (till exempel polis, socialtjänsten, den kommunala tillsynen enligt alkohollagen, näringslivsorganisationer, skola, bostadsförening, bostadsföretag)?
- Vilka myndigheter eller personer arbetar med någon form av brottsförebyggande arbete?
- Vilka resurser kan omdisponeras (personal eller pengar) och tillföras det samlade brottsförebyggande arbetet i kommunen och därmed till den lokala organisationen?

Tillsammans ger de olika sätten att samla information en mer heläckande bild av den lokala situationen. Den bild som framträder ska sedan användas för att peka ut vilka områden man ser som viktigast att arbeta med. Vad verkar mest akut eller allvarligast? Vad vill och kan man satsa på?

När samarbete ska ske mellan flera olika aktörer blir det viktigt vem som utför kartläggningen och att övriga aktörer instämmer i den bild av problemen som målas upp. Det är viktigt att tidigt redovisa vad den egna organisationen eller kommunen kan tillföra i form av resurser och vilka arbetssätt man har. Annars kan lätt orealistiska förhoppningar på samarbetspartnern försena arbetet. Projekten och målen blir mer hållbara och tydliga om man formulerar prioriteringarna och viktiga arbetsområden i något slags dokument som görs offentligt. Det kan till exempel ske genom publicering på kommunens hemsida. På så sätt får även medborgarna veta att kommunen tar problemen på allvar och tänker agera. Det kan i sin tur leda till att medborgarna blir mer uppmärksamma och anmäler misstänkta brott i högre utsträckning.

Ingripande

För att kunna avgöra vilka brottsförebyggande åtgärder man ska sätta in mot problemen måste problemformuleringarna utsättas för en grundligare problemanalys. Varför ser det ut som det gör och vad kan göras åt saken? Utseendet på en problemanalys varierar beroende på resultatet av kartläggningen, prioriterad inriktning, ambitionsnivå, vilka uppgifter som finns eller kan samlas in och även resursnivån⁹⁹.

En problemanalys innebär att ställa sig frågan: varför ser det ut som det gör och vad kan göras åt saken?

Målet med problemanalysen är att hitta lämpliga förslag på åtgärder. Vilka ingripanden skulle kunna göras för att hindra, avbryta eller reducera orsakerna till problemet?

I exemplet ovan från Östergötland bestämde man sig för att störa eller förhindra de kriminella motorcykelgängen på så många sätt

⁹⁹ För exempel på hur en problemanalys kan gå till se "Kartläggning, problemanalys och prioriteringar" (Brå 1999:13).

man möjligtvis kunde och man skrev ner sina möjliga ingripanden i handlingsplanen. De åtgärder man tog upp var sådana som redan tidigare stod i kommunens och myndigheternas makt. Skillnaden var att det nu skulle mobiliseras från alla håll samtidigt. Ett sätt att tänka kring ingripanden är alltså att det inte måste vara nya idéer, bara de ”paketeras” på nytt sätt.

När samarbete sker mellan flera aktörer är det viktigt att man har samma syn på problemen och vilka åtgärder som är möjliga. Det är alltså viktigt att se till att ledningen i kommunen och polisen upplever problemen på liknande sätt. Dessutom bör förankring ske ute i organisationerna, eftersom det är de olika förvaltningarna som kommer att vara kommunens ”ögon och öron” ute på fältet.

Implementering

Det är de lokala förhållandena och den lokala problembilden som måste bestämma urvalet och utformningen på åtgärderna!

Det finns sannolikt ett stort antal tänkbara åtgärder som man skulle kunna göra. Nästa steg är att sovra bland dessa och välja vilka man ska satsa på. De som är mest angelägna och samtidigt genomförbara bör väljas ut, men man ska också ha tidsaspekten i åtanke. Till en början kan det vara klokt att satsa på sådant som ger snabba och tydliga resultat eftersom det är ett bra sätt att entusiasmera deltagarna och det övriga lokalsamhället inför fortsatt brottsförebyggande arbete. Här blir de kommunala och regionala förhållandena viktiga eftersom det är de som kommer att avgöra hur genomförandet bör se ut. Precis som beskrevs ovan avseende Östergötland handlar det ofta om att se till att ingripandena görs samordnat. På så sätt känner de kriminella en ökad press från samhället.

Beroende på hur organiseringen av arbetet och samverkan ser ut kan den praktiska planeringen ske i mindre grupper med särskilda experter på det problem man valt att satsa på. De ramar som gäller för genomförandet, till exempel övergripande beslut om vem som har mandat att fatta avgöranden, bör sammanfattas i en handlingsplan.

Inblandning

Här handlar det om att mobilisera de aktörer som man vill ska delta i genomförandet, fast som kanske inte är del av den centrala samverkansgruppen. Det kan gälla det lokala näringslivet, arbetsgivarföreningar, fackförbund eller enskilda kommunmedborgare. Det kan ske genom allmänna möten eller genom att vissa bjuds in till särskilda diskussioner. Syftet är att underlätta genomförandet och även få lokalsamhället att medverka på olika sätt och med olika grad av aktivitet. Det kan till exempel handla om, vilket beskrevs i projektet i Danmark, att få lokalpressen att uppmärksamma de brott som personer kopplade till den organiserade brottsligheten begår lokalt.¹⁰⁰

Inverkan och processutvärdering

Glöm inte utvärderingen! Många av de brottsförebyggande projekt som bedrivits lokalt saknar vetenskaplig utvärdering¹⁰¹. Det försämrar möjligheterna att tala om vilka åtgärder som fungerar och inte. För att i högre grad bidra till framtida brottsförebyggande arbete är det viktigt att projektet organiseras så att det kan utvärderas och att detta även sker. Det ger även en möjlighet att kontrollera att de lokala resurserna används på ett korrekt och effektivt sätt. Utvärderingen kan också öka finansierarnas vilja att fortsätta bidra till projekt i framtiden.

Bidra till framtida brottsförebyggande arbete genom att utvärdera arbetet!

Det kan vara svårt att hitta en passande form för utvärderingar och att avgöra vem som ska göra dem. En extern utvärderare ökar förutsättningarna för att utvärderingen sker objektivt och att relevant kritik förs fram. Ofta kan kontakter tas med närliggande universitet och högskolor för att se om utvärderingen kan göras i samarbete med dem. Om man inte lyckas få forskare att utvärdera projektet kan kanske studenterna vara villiga att genomföra utvärderingen som en del av ett uppsatsskrivande.

100) Brå 1999:13.

101) Brå 2006.

Per-Arne Nilsson, kriminalinspektör i Göteborg, projektledare i projekt rörande transportsäkerhet

Hur hänger den organiserade brottsligheten ihop med transportsäkerhet?

– Den organiserade brottsligheten i Sverige vinner stort på att det är så pass lätt att begå brott i dagsläget, att det är så lätt att stjäla från lastbilarna som fraktar gods. Till exempel kan det ske medan chauffören sover på en obevakad rastplats eller i väntan på avlastning av varorna. Sen kan lasten säljas vidare för stora pengar. Förlorarna är du och jag, vi konsumenter. Antingen genom höjda försäkringspremier eller höjt konsumentpris. Genom att transportbranschen inte betalar för säkerhet stärks alltså den organiserade brottsligheten.

Hur kan man då arbeta mot detta?

– Vi arbetar tillsammans med Vägverket, Sveriges åkeriföretag, Transportarbetarförbundet, universitet och kommuner på olika sätt för att öka säkerheten och medvetenheten om riskerna i transporter. Därmed försvårar vi för organiserad brottslighet att vinna på den oaktsamhet som ofta finns i transportbranschen.

Hur går arbetet till?

– Det viktigaste är att kommunicera till alla i transportledet att man måste tänka på säkerheten så att man inte gynnar den här sortens kriminalitet. Det handlar om att informera i alla olika sammanhang och för många olika yrkesgrupper, så att folk får upp ögonen för vad som är deras ansvar och vad de kan göra för att trygga säkerheten i transporterna. Vi inom polisen har respekt för att lönsamheten är dålig inom transportnäringen, men det får inte vara en orsak att avstå från säkerhetsarbetet i transportbranschen. Det kan handla om säkra uppställningsplatser, och då behövs att det att någon upplåter

mark, eller bättre kommunikation mellan olika led, till exempel lastare och chaufförer. Det handlar om att komma på lösningar på de problem som finns, flexibla lösningar. Man får inte låsa sig vid ett resonemang för förutsättningarna förändras hela tiden.

Hur ser samarbetet på den lokala nivån ut?

– Det är viktigt att lokala aktörer tar sitt ansvar och deltar i arbetet med att hitta säkra lösningar lokalt. Jag kan se i min databas var det generellt sätt är farligast för en lastbil att parkera över natten. Utifrån det tar jag en diskussion med den kommunen om vad som kan göras. Då får man sätta sig ner allihopa; samhällsplanerare, brottsförebyggare, trafikplanerare, poliser och beslutsfattare och se vad man kan göra tillsammans. Länsstyrelsen kan också vara en viktig aktör. Det är viktigt att hitta säkra uppställningsplatser och att kommunen deltar i arbetet för att hitta eller få fram sådana. Finns det en hamn så är det viktigt att färjorna och hamnpersonalen finns med, för avlastningsplatser är också de utsatta områden.

Det är dock viktigt att man inte låser sig vid en lösning och det försöker jag kommunicera till kommunerna och de övriga inblandade. Jag tyckte till exempel först att säkra uppställningsplatser som man skulle betala för att stå på med lastbilen var en jättebra idé. Sen förstod jag att problemet har fler dimensioner. Vad händer till exempel med dem som inte vill betala? Var ska de stå och vad kan då hända? Även det är något man måste fundera på.

6. Hur ska vi organisera oss lokalt?

Projekten som tagits upp i idéskriften har varit organiserade på delvis olika sätt. Det är också typiskt för det brottsförebyggande arbetet som inkluderar den lokala nivån eftersom förutsättningarna ser så olika ut i landet. Även problembild, resurser och de lokala aktörernas ambitionsnivå påverkar hur man väljer att organisera arbetet. Det finns ingen given organisering för att mest effektivt ordna det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet. I de följande avsnitten presenteras två sätt att organisera arbetet mot organiserad brottslighet på lokal nivå och dessa bör följaktligen enbart betraktas som exempel på organisering.

LOKALA BROTTSFÖREBYGGANDE RÅD – EN ARSENAL SOM FINNS ATT TILLGÅ REDAN NU

Den avgörande förutsättningen för ett effektivt brottsförebyggande arbete är att det finns ett lokalt engagemang och en lokal vilja att agera. Ett lokalt brottsförebyggande råd skulle här kunna spela en viktig roll och utgöra en naturlig hemvist och kontaktpunkt för de enskilda, företag, föreningar och organisationer som vill göra en insats.

Ur ”Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program” Ds 1996:59.

De flesta kommuner har i dag ett lokalt brottsförebyggande råd och i storstäderna finns också ofta brottsförebyggande råd på stadsdelsnivå. Utformning, uppgifter och aktivitetsnivå kan variera mellan kommuner beroende på problembild och prioriteringar. Lokala brottsförebyggande råd kan även i vissa kommuner motsvaras av till exempel folkhälsoråd, trygghetsråd eller drogförebyggande råd. Ofta har ett lokalt brottsförebyggande råd en fast organisationsstruk-

Att snegla på grannkommunerna kan vara bra men de lokala förutsättningarna och problemen måste få bestämma organisationen av arbetet! Brå anser därför att en kartläggning av problemen bör göras innan en färdig organisation spikas.

tur och är därmed en garant för kontinuitet i det brottsförebyggande arbetet. Rådet ska fungera som en kontaktpunkt för enskilda, organisationer, företag och övriga som vill arbeta med de här frågorna.

Enligt en undersökning som Brå gjorde 2004 är kommunen och polisen mest inflytelserika i de lokala brottsförebyggande råden. Från kommunens sida finns alltid en tjänsteman och/eller en politiker representerad i rådet. Polisen är den vanligaste förekommande externa organisationen som finns representerad i råden. Dessutom uppger en stor majoritet av råden att man samarbetar med polisen i ganska eller mycket hög utsträckning. Det lokala näringslivets och bostadsföretagens deltagande i råden har ökat sedan tidigare undersökningar. Även kyrkans deltagande är relativt vanligt. Råden fungerar alltså som mötesplatser för ett antal relevanta lokala aktörer och möjligheterna att få en korrekt problembild och även ett mer effektivt brottsförebyggande arbete är därmed goda. När råden ska välja insatser är det oftast polisernas händelserapporter som ligger till grund för valen och kartläggningen består ofta av en sammanställning av polisens brottsstatistik.

De lokala brottsförebyggande råden är ofta samlingsplatser för aktörer som kan vara viktiga i arbetet mot den organiserade brottsligheten. Det är därmed möjligt att råden går att använda som utgångspunkter även i arbetet mot denna sorts kriminalitet.

Ett lokalt brottsförebyggande råd ska arbeta utifrån den vetenskapliga grund som beskrevs ovan. Planering är A och O i arbetet. Genom att man tar sig an lokalsamhällets problem systematiskt kan begränsade resurser riktas mot de allvarligaste problemen. Man underlättar dessutom samordningen av olika myndigheters och organisationers brottsförebyggande arbete.¹⁰² För mer information om hur man startar ett lokalt brottsförebyggande råd se idéskriften ”Bygga upp brottsförebyggande arbete” (Brå 1999).

102) Brå 2006.

SAMHÄLLSRÅD – EN NY ORGANISATION PÅ TAPETEN

I länspolismästare Carin Götblads förslag på åtgärder mot organiserad brottslighet som presenteras i departementspromemorian *Nationell mobilisering – överväganden och förslag* konstateras att polisen inte kan bekämpa den organiserade brottsligheten själv eller enbart i samverkan med andra myndigheter¹⁰³. Tvärtom behövs stöd från andra delar av samhället och det är därför viktigt att näringslivet och organisationer i högre grad engageras i arbetet.

I förslaget förordas en ny samverkansform, samhällsrådet. Eftersom många myndigheter anger att de kan bidra till arbetet mot den organiserade brottsligheten, men ofta inte kan uppge på vilket sätt eller genom vilka resurser, menar man att det viktiga är att samverkan kommer till stånd. De som deltar i samverkan kan ofta bidra med mer än de trodde innan samarbetet inleddes, vilket är en av grundorsakerna till att en grundläggande samverkansorganisation lyfts fram som mycket viktig i förslaget.

Samhällsrådet ska bidra till att en lokal eller mera regional syn formuleras kring hur det brottsbekämpande arbetet mot organiserad brottslighet ska se ut. Det bör enligt förslaget finnas ett samhällsråd i varje kommun, fränsett de minsta där ett större geografiskt område kan vara en mer logisk indelning. I förslaget trycker man på vikten av att samhällsråd etableras i hela landet även om det i dagsläget inte upplevs som nödvändigt i vissa delar av Sverige. Erfarenhet visar att det lokala brottsförebyggande arbete som bedrivs mot organiserad brottslighet i dag ofta kommer till som en ad hoc-lösning när brottsligheten redan etablerat sig. Eftersom man då förlorar viktig tid i arbetet menar utredarna att ett samverkansorgan redan bör finnas på plats, trots att problembilden tidigare sett mindre hotfull ut. Dessutom ska råden även arbeta opinionsbildande mot den organiserade brottsligheten och förebygga att brottsligheten etablerar sig i det geografiska samverkansområdet.

Samhällsrådet bör enligt förslaget innehålla representanter från polisen, kommunen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket. Även andra myndigheter som Försäkringskassan,

103) Justitiedepartementet Ds 2008:38.

Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, länsstyrelserna, Migrationsverket, näringslivet samt fackliga organisationer bör kunna presenteras.¹⁰⁴

Samverkan med andra – ju fler kockar... eller?

Båda organisationssätten för arbete mot organiserad brottslighet som tagits upp här innebär samverkan mellan ett flertal aktörer. Erfarenheter pekar på att det finns vissa saker som kan vara bra att tänka på när man ska organisera sig i ett projekt där flera olika aktörer är inblandade. I följande avsnitt tas därför några av de viktigaste aspekterna upp.

DELTAGARE

Vilka samarbetspartner man ska ha och hur många man ska vara är en viktig fråga. Tidigare brottsförebyggande projekt pekar på att problemområdet och initiativtagare påverkar hur många fasta samarbetspartner projektet har. I de projekt där man väljer färre fasta partner är det vanligt att man tar in experter eller fler partner när arbetet når en mer operativ fas. Är man färre som sitter med i den centrala samverkansgruppen är det viktigt att tänka på att inhämta fler aktörers åsikter i och med kartläggningen av problemen. Detta kan Göteborg sägas ha gjort. De är många i styrgruppen men hade ett än större underlag för informationsinhämtning i början av projektet.

STYRELSE OCH ARBETSGRUPPER

Vem som ska leda arbetet är en central fråga. Det är viktigt att tänka på att styrelsen och arbetsgrupperna också bör ha tillräckligt mandat för att kunna genomföra de planerade åtgärderna. I Östergötland till exempel beskrevs vissa kommuner ha långa beslutsgångar när handlingsplanen skulle utformas. Detta blir givetvis ett problem i situationer som kräver att beslut måste fattas snabbt. Samverkansorganet kan då också upplevas som svagt. Det kan i sin tur påverka viljan i lokalsamhället och bland organisationer att arbeta mot

104) Justitiedepartementet Ds 2008:38.

organiserad brottslighet. Arbetet kan upplevas som betungande möten som inte ger resultat.

Under styrgruppen bör det finnas något slags mer operativa arbetsgrupper. Även här är sammansättningen av olika aktörer en viktig fråga.

ANSVAR

En närliggande fråga till det som diskuterats ovan är ansvarsfrågan. Vem tar ansvar för vad och vem betalar för vad? Olika organisationer har olika mandat att utgå från och dessa mandat påverkar hur samarbetet kommer att se ut och vad varje organisation kan bidra med. Det är viktigt att man på ett tidigt stadium klargör vad varje organisation eller myndighet har för uppgifter i och med den samverkan som ska bedrivas. Detta för att inget missförstånd ska fördröja arbetet eller innebära dubbelarbete för de olika aktörerna. Ansvarsuppdelning görs enklast i samband med att den övergripande handlingsplanen konkretiseras till tydliga operativa åtgärder.

Även här är Östergötland ett bra exempel eftersom man tydligt i handlingsplanen har klargjort vilka åtgärder varje myndighet eller organisation ska stå för.¹⁰⁵

Sammanfattningsvis – metod och organisering

Brå anser att det är viktigt att börja arbetet med en kartläggning och att därefter bestämma hur arbetet ska organiseras och genomföras. Utgå från de resurser som finns lokalt.

Idéskriften innehåller mycket information och det kan vara svårt att veta var arbetet mot organiserad brottslighet egentligen ska börja. Brå menar, som tidigare påpekats, att ett bra steg att börja med är att de mest centrala aktörerna lokalt genomför en kartläggning av problemen. I detta arbete är polisen en betydelsefull samverkanspartner eftersom de har information som ökar sannolikheten att arbetet kan

105) Brå 2006; Eliasson 2006.

riktas mot just organiserad brottslighet. Utifrån kartläggningen bestämmer man hur det fortsatta arbetet ska se ut. Ett sätt kan vara att utgå från de brottstyper och arenor som presenterades tidigare i skriften. Den egna lokala eller regionala situationen måste dock vara det som avgör både angreppssätt och organisering. Att utgå från en kartläggning är viktigt eftersom det innebär att arbetet lättare kan riktas mot relevanta problem och därmed ge resultat.

7. Vad gör Brå i arbetet mot organiserad brottslighet?

Brå erbjuder olika former av stöd till de lokala brottsförebyggande råden och andra brottsförebyggande aktörer. Skriftliga stödformer är bland annat idéskrifter som den här, rapporter, tidskriften *Apropå* samt olika former av brottsstatistik. Dessutom finns artiklar och mer aktuell information på Brå:s hemsida under rubriken *"Lokalt arbete"*. Myndigheten anordnar även seminarier och utbildningar i brottsförebyggande arbete. Varje år arrangeras också en större nationell konferens. Det finns dessutom ekonomiskt stöd att söka hos Brå.

Brå kommer att publicera en kartläggning av det lokala arbetet mot organiserad brottslighet, vilken bygger på två större enkätstudier till kommunerna och ett stort antal intervjuer. I rapporten presenteras även metoder för det lokala arbetet. Det går dessutom att söka ekonomiskt stöd hos Brå för att anordna nätverksträffar mellan kommun och polis angående gemensam planering av åtgärder mot organiserad brottslighet.

Brå kommer att ordna seminarier kring frågan och på så sätt samla in och sprida information om lyckade projekt och arbetsmetoder. Brå ska därefter publicera en handbok där dessa metoder kommer att ha utvecklats till mer konkreta tillvägagångssätt. Tanken är att handboken ska vara något kommunen och andra lokala aktörer kan ha som snabb "första-hjälp" vid mer akuta situationer men även att långsiktiga brottsförebyggande metoder mot organiserad brottslighet ska presenteras konkret. I handboken kommer Brå även att gå igenom den lagstiftning som kommunerna har att hantera i syfte att hitta instrument för att motverka den organiserade brottsligheten på lokal nivå.

Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället.

Brå har ett särskilt regeringsuppdrag som innebär att vi ska mobilisera det lokala arbetet mot organiserad brottslighet.

Referenser

- Aas, K. F. (2007). *Globalization and crime*. SAGE publications.
- Andersson, H. (2002). Illegal Entrepreneurs. A Comparative Study of the Liquor Trade in Stockholm and New Orleans 1920–1940. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. Vol 3:114-134.
- Arbetsmarknadsdepartementet (2008). *Människohandel för arbetskraftsexploatering m.m. kartläggning, analys och förslag till handlingsplan*. Ds 2008:7. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Arlacchi, P. (1986). *Mafia Business. The mafia ethic & the spirit of capitalism*. London: Verso.
- Baylis, J. och Smith, S. (1997). *The globalization of world politics*. Oxford: University press.
- Björ, J. (1985). Den illegala rusdryckshanteringen. I: Bruun, K. och Frånberg, P. *Den svenska supen. En historia om brännvin*, Bratt och byråkrati. Stockholm: Prisma.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 1999:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2003). *Förebygga ekobrott. Behov och metoder*. Rapport 2003:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2003). *Förebyggande metoder mot ekobrott*. En antologi. Rapport 2003:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Methods to prevent econo-*

mic crime. Rapport 2005:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*. Rapport 2005:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*. Rapport 2005:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Redovisning av uppdraget att analysera vilka samarbets- och arbetsformer som skapar förutsättningar för goda resultat i lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Häleri: Den organiserade brottslighetens möte med den legala marknaden*. Rapport 2006:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Motverka otillåten påverkan*. En handbok för myndigheter om att förebygga trakasserier, hot, våld och korruption. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Vart tog alla pengarna vägen? En studie av narkotikabrottslighetens ekonomihantering*. Rapport 2007:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Narkotikadistributörer. En studie av grossisterna*. Rapport 2007:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *”Den korrupte upphandlaren” och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk*. Rapport 2007:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Organiserat svartarbete i byggbranschen*. Rapport 2007:27. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Samverkan mot bidragsbedrägerier*. Exemplet Västmanland och Skåne. Rapport 2008:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Otillåten påverkan mot brottsoffer och vittnen. Om ungdomsbrott, relationsvåld och organiserad brottslighet*. Rapport 2008:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Tillgångsriktad brottsbekämpning. Myndigheternas arbete med att spåra och återföra utbyte av brott*. Rapport 2008:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *The organisation of human trafficking. A Study of Criminal Involvement in Sexual Exploitation in Sweden, Finland and Estonia*. Rapport 2008:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *14 projekt mot organiserad brottslighet. En analys av Polisens särskilda satsning*. Rapport 2008:22. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Sexuell människohandel. En fråga om tillgång och efterfrågan*. Rapport 2008:24. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Hotet mot näringen. Företag och företagens utsatthet för ekonomisk och organiserad brottslighet*. Brå kommande rapport.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Otillåten påverkan. Den organiserade brottslighetens möte med polisen*. Arbetsnamn på kommande rapport.

Castells M. (2000). *Informationsåldern; ekonomi, samhälle och kultur*. Daidalos. Göteborg.

Clarke, R. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.

Cressey, D. R. (1979). *Theft of the Nation. The structure and operations of organized crime in America*. New York: Harper Torchbooks.

Duggan, C. (1989). *Fascism and the mafia*, Yale University Press, New Haven.

van Duyne, P. m.fl. (2003). *Financial investigation of crime. A tool of the integral law enforcement approach*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

van Duyne, P. och Levi, M. (2005). *Drugs and money. Managing the drug trade and crime-money in Europe*. London: Routledge.

Eklom, P. (2003). *5 I's: A Practical Tool for Transfer and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home office.

Eliasson, K. (2006). *Samverkan i Norrbotten*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Fahsing, I. A. och Gottschalk, P. (2008). *Kriminelle organisasjoner. Hvordan forstå organisert kriminalitet*. Bergen: Fagboksforlaget.

Fijnaut, C. m. fl. (1998). *Organized Crime in the Netherlands*. The Hague: Kluwer Law International.

Götblad, C. (2008). *Utvidgad samverkan mot grov organiserad brottslighet*. Promemoria Justitiedepartementet 2008.

Handlingsplan i samverkan med kommuner och statliga myndigheter i Östergötlands län mot den organiserade brottsligheten – i synnerhet mot kriminella motorcykelgäng. 2008. Opublicerad stencil. Östergötland.

Hilldén, J. (2006). *Effekter av kriminella MC-gäng på brottsfrekvens i Sveriges kommuner 1996–2003*. D-uppsats vid Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet.

Horsens commune och Horsens politi (2004). *Cross sector collaboration in the fight against biker crime in Horsens, Denmark*. Projektbeskrivning till European Crime Prevention Award 2004.

Jacobs, J. B. (1999). *Gotham Unboand. How New York City was Liberated for the Grip of Organized Crime*. New York: New York University Press.

Johansen P. O. (1994). *Markedet som ikke ville dø. Forbudstiden og de illegale alkoholmarkedene i Norge og USA*. Rusmiddeldirektoratet. Oslo.

Johansen, P. O. (1996). *Nettverk i gråsonen. Et perspektiv på organisert kriminalitet*. Ad Notam, Gyldendal. Oslo.

Johansen, P. O. (2008). *Organisert kriminalitet Hva nå?* Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, nr 3, s. 259-278.

Johansen, P. O. (2001). *Kriminalitetens globale økonomi*. Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift 24 (4): 3-14.

Johansen P. O. (2004). *Den illegale spriten*. Fra forbudstid til polstreik. Oslo: Unipub forlag.

Justitiedepartementet (1996). *Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program*. Ds 1996:59. Stockholm: Justitiedepartementet.

Justitiedepartementet (2008). *Nationell mobilisering – överväganden och förslag*. Ds 2008:38. Stockholm: Justitiedepartementet.

Justitiedepartementet (2008). *Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att medverka till att lokalt brottsförebyggande arbete mot den*

grova organiserade brottsligheten mobiliseras runt om i landet. Ju2008/6010/KRIM. Stockholm: Justitiedepartementet.

Kaldor, M. (2000). *Nya och gamla krig*. Göteborg: Daidalos.

Kassman, A. (1998). *Polisen och narkotikaproblemet*. Från nationella aktioner mot narkotikaprofitörer till lokala insatser för att störa missbruket. Stockholm Studies in Sociology, N. S. 6. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Klockars, C. B. (1974). *The Professional Fence*. New York: The Free Press.

Korsell, L. och Nilsson, M. (2003). *Att förebygga fel och fusk*. Metoder för reglering och kontroll. Stockholm: Norstedts Juridik.

Korsell, L. (2006). Ekonomisk och organiserad brottslighet. – Ett kriminalpolitiskt drama i sju akter. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Vol 93: 249–273.

Korsell, L., Skinnari, J. och Vesterhav, D. (2008). *Organiserad brottslighet: Vad vill vi bekämpa?* PM Brottsförebyggande rådet.

Källman, L. och Korsell, L. (2007). *Häleri – en klassisk och diskret form av organiserad brottslighet*. En essä på Brå:s hemsida www.bra.se

Korsell, L. (2007). Korruption, en fråga om ekonomisk och organiserad brottslighet? *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Vol 94: 293–304.

Larsson, P. (2008). *Organisert kriminalitet*. Oslo: Pax.

Leifman L. (2008). *Alkoholvanor bland ungdomar och unga vuxna i Stockholms län – studier av hur unga människor i Stockholms län anskaffar alkohol*. STADS:s rapportserie 33. Stockholm.

Lenke, L. (1985). Om bedömningarna av restriktionssystemet. I: Bruun, K. och Frånberg, P. *Den svenska supen. En historia om brännvin, Bratt och byråkrati*. Stockholm: Prisma.

Levi, M. och Maguire, M. (2004). *Reducing and preventing organised crime: An evidenced-based critique*. Crime, Law & Social Change, 41, 397–469.

Länskriminalpolisen, Polismyndigheten i Västra Götaland (2006). *Strategisk underrättelserapport. Utpressning i Västra Götaland 2000–2005*.
www.polisen.se/mediaarchive/1698/12496/21027/Utpressning.pdf

Napoleoni, L. (2006). *Oheligt krig. Den moderna terrorismens ekonomiska rötter*. Stockholm: Anderson Pocket AB.

Niska, A. (1931). *Mina äventyr*. Helsingfors: Söderström & Co (faksimil utgiven 1998 i Lovisa: Östra Nylands Tryckeri).

Paladin Press (1992). *An inside look at outlaw motorcycle gangs*. Boulder, Colorado: Paladin Press. Kursmaterial.

Politie (2005). *Crime pattern analysis. Synthetic drugs 2002–2004*. Driebergen: Netherlands police agency.

Reuter, P. (1983). *Disorganized Crime: Illegal Markets and the Mafia – The Economics of the Visible Hand*. Cambridge, MA: MIT Press.

Reuter, P. MacCoun, R. och Murphy, P. (1990). *Money from crime. A study of the economics of drug dealing in Washington, D. C.* Rand: Drug policy research center.

RKP KPE Rapport 2007:3. *Nationellt cannabisprojekt 2004–2006*. En kartläggning av distributionen, nätverken och individerna. Rikskriminalpolisen, Kriminalpolisenheten, Sektionen för kriminalunderrättelsetjänst.

RKP KUT (2007:1). *Undersökning med fokus på utpressning relaterad till organiserad brottslighet*. Rikskriminalpolisen, kriminalunderrättelsetjänsten, analysroteln.

Riksrevisionsverket (1998). *Svart arbete 3. Struktur*. Rapport 1998:29. Stockholm: Riksrevisionsverket.

Ruggiero, V. (1996). *Organized and Corporate Crime in Europe. Offers that Can't Be Refused*. Dartmouth: Aldershot.

Sarnecki, J. (2003). *Introduktion till kriminologi*. Studentlitteratur.

Skatteverket (2008). *Skattefelskarta för Sverige*. Rapport 2008:1. Stockholm: Skatteverket.

Skinnari, J. (2008). *Organiserad narkotikabrottslighet – Går den ekonomiska kalkylen ihop? 1*: Alalehto, T. och Larsson, D. (red.). Den ljusskygga ekonomin: Organiserad och ekonomisk brottslighet. Umeå: Sociologiska insitutionen vid Umeå universitet.

Sorad (2008). *Den totala alkoholkonsumtionen i Sverige under 2007*. En preliminär skattning av registrerad och oregistrerad alkohol. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning vid Stockholms universitet.

Steffensmeier, D. J., 1986: *The Fence*. In the Shadow of Two Worlds. Rowman och Littlefield. Totowa.

Steffensmeier, D. J. och Ulmer, J. Y. (2005). *Confessions of a Dying Thief: Understanding Criminal Careers and Illegal Enterprise*. New Brunswick, N. J: Transaction Publishers.

Svensson, B. (1996). *Pundare, jonkare och andra. Med narkotikan som följeslagare*. Stockholm: Carlssons.

Vesterhav, D. (2008). Narkotikadistributörer – Vilken typ av personer är verksamma som grossister på den svenska narkotikamarkna-

den? I: Alalehto, T. och Larsson, D. (red.). *Den ljusskygga ekonomin: Organiserad och ekonomisk brottslighet*. Umeå: Sociologiska institutionen vid Umeå universitet.

Weding, L. (2007). *Organisationsmönster för storskalig alkoholsmuggling och – distribution*. En pilotstudie. D-uppsats vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Zaitch, D. (2002). *Trafficking Cocaine*. Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands. The Hague: Kluwer Law International.

Bilaga

Inom EU används elva kriterier för att definiera den organiserade brottsligheten. För att brottsligheten ska anses vara organiserad måste de fyra första fetmarkerade kriterierna och minst två av de övriga kriterierna vara uppfyllda.

1. *Samverkan mellan fler än två personer.*
2. Egna tilldelade uppgifter åt var och en.
3. *Lång eller obegränsad utsträckning i tiden.*
4. Någon form av disciplin och kontroll.
5. *Misstanke om allvarliga kriminella handlingar.*
6. Verksamhet på internationell nivå.
7. Användande av våld eller andra metoder för hot.
8. Användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.
9. Deltagande i penningtvätt.
10. Otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi.
11. *Strävan efter vinning och/eller makt.*¹⁰⁶

¹⁰⁶ Europeiska unionen, EU (1997). 6204/2/97 Enfpol 35 Rev 2 (ursprungligen i Enfpol 161).

Tidigare utgivna idéskrifter:

- Idéskrift 1. Bygga upp lokalt brottsförebyggande arbete.
- Idéskrift 2. Kartläggning, problemanalys & prioriteringar.
- Idéskrift 3. Brottsförebyggande åtgärder i praktiken.
- Idéskrift 4. Utvärdering & dokumentation.
- Idéskrift 5. Brott på karta.
- Idéskrift 6. Granssamverkan.
- Idéskrift 7. Brottsförebyggande arbete i skolan.
- Idéskrift 8. Lupp. En lokal uppföljnings- och prognosprocedur i problemorienterat arbete mot brott.
- Idéskrift 9. Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer.
- Idéskrift 10. Föräldrastöd i teori och praktik.
- Idéskrift 11. Tio lokala brottsförebyggande råd.
- Idéskrift 12. Brottsförebyggande arbete i praktiken.
- Idéskrift 13. Klotterförebyggande åtgärder.
- Idéskrift 14. Minska bilbrott i bostadsområden.
- Idéskrift 15. Brottsoffer.
- Idéskrift 16. Trygghetsvandringar.
- Idéskrift 17. Topplistor.
